

Sulochana Belhekar Samajik Va Bahu Uddieshiya Shikshan Santha

Sant Dnyaneshwar B.Ed. College

NCTE Code No. APW05389/123665, (Marathi Medium)

Affiliated to Savitribai Phule Pune University PU/AN/B. Ed.097/2008

Email- sdbedcollege@rediffmail.com; Web: www.sdbednewasa.com

Bhanashiware, Tal: Newasa, Dist: Ahmednagar (Maharashtra) 414609; Phone/Fax- (02427) 297099

2.7.3. Professional and Personal development of the students is

monitored through following activities:

- Identification of Slow and advanced learners
- Conducting Bridge Course for Slow Learners
- Personal / Academic Counseling
- Evaluation of Assessments and Remedial Teaching

Sant Dnyaneshwar B. Ed. College

Weak Learners - MCQ

Academic Year 2021-22

- 1) सामान्य स्थितीत एखाद्या अत्रेकाची बुद्धिमत्ता पातळी करी उंचावती जाऊ शकते.
A) सुशिक्षित वातावरण उपलब्ध करून दिल्याने B) मुलांस इतरांपासून वेगळे ठेवल्याने
C) नेहमी स्थितहास्य केल्याने D) अ व ब दोन्ही
- 2) 5/12 चे टक्केवारीत रूपांतर करा.
A) 42% B) 40% C) 41.67% D) 43%
- 3) out of the given options, choose the most appropriate one fill in the blank
• The body ..... on the burning back
A) Stood B) have stood C) have Stand D) has Stand
- 4) एका विशिष्ट सांकेतिक अर्थसमूहचे जर PANCREAS हा शब्द SAERCNAP असा कुटुंबात केला जात असेल, STADUM coded in that language
A) AUDIATS B) MUDIATS C) MUIDATS D) MIVDATS
- 5) शिस्त एक कुपोषित मुल कोडे ओळखू शकतो.
A) उर्जेची पातळी कमी असते B) शूक खवलेपुक्त त्वाचा C) टोंगपैकी कोणतेही नाही D) A व B दोन्ही
- 6) जर तुमच्या शाळेमध्ये शिस्तीची एक मोठी समस्या आहे ज्यामुळे शाळेचे वेळापत्रक बिघडून जाते. तुम्हाला अशी अन्यत शोधून घ्यावयाची स्थिती हाताळण्यासाठी काय करायला आवडेल.
A) या समस्यांची असलेली कारणे निपटून काढा
B) मुख्याध्यापकाच्या परवानगीने शिस्त समिती घडवित करात आणि त्यातील नियमांची काटेकोर पणे अंमलबजावणी करात
C) तुम्ही मुलांच्या एका ग्यामची संपर्क साधात
D) तुम्ही विचार करात की तुम्ही येथे फक्त शिकविण्यासाठी आम्हाला आहता सातत आणि कल्याणाचे रक्षण करण्यासाठी नाही
- 7) Choose the word which is opposite in meaning to the given word. ADULTERATION
A) Purification B) Contamination C) Pollution D) Bribery
- 8) Choose the word which is most similar in meaning to the given word BEGIN
A) Commence B) Cease C) Conclude D) Terminate
- 9) विलंबी वेळच्या मानसिक आरोग्यासाठी सर्वात हानिकारक असलेला घटक म्हणजे कदाचित.
A) अतिअधिक शिकविण्याच्या भार उठा. मर्यादेबाहेर विद्यार्थी असलेले बने
B) जात व्यक्तित्वात संघर्ष
C) स्वतः ला सृजनत्मक रितीने व्यक्त करण्याच्या संधीची कमतरता.
D) एकसारखेपणातील नीरसता
- 10) पंजासाठी सुचना खालील भाषिका पूर्ण करा. A, B, D, G - P
A) K B) T C) L D) M

PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B. Ed. College
Bhansaware, Tal. Newasa,
Dist. Ahmednagar

- 11) शिक्षकालाठी सुरवातीस येणत्या अवघाचे सर्वांत मोठे एकच कारण — या विभागात आहे.
A) सर्वसाधारण सस्कृती B) सर्वसाधारण शिक्षणवृत्ती C) विषय वस्तूची पाठवैभूती D) अंतर व्यक्तिगत संबंध
- 12) एक मूल भाषाच्या वाकावर असले आणि फक्त स्पष्टपणे पाहू शकत नाही. त्यामुळे ती वाचक बसलेल्या इतर वनेप्रिवाला पास होती. या विद्यार्थ्यांच्या अडवणीसंबंधी तुम्ही कोणते अनुमान करवाल.
A) मुलाची दृष्टी कमजोर आहे B) मुलांच्या डोळ्यांमध्ये दीप असू शकतो
C) कळवावर प्रकाशाचा प्रसक्तता परिणाम दिसत असू शकतो D) मूल खोत्री करत आहे
- 13) विविध स्वभाववैशिष्ट्यांचा संयोग व परस्पर क्रियेने चापैकी एक बगळता प्रत्येक व्यक्तीचे अनोखे व्यक्तिमत्व घडते
A) मुख्य B) केंद्रीय C) दुय्यम D) तिव्यम
- 14) दक्षिण अमेरिका खंडातील गवताळ प्रदेशास ..... म्हणतात
A) पंपास B) वेअरी C) स्टेप्स D).....
- 15) ..... मुळे नेतृत्व क्षमता त्वरित विकसित होते
A) कार्यनिती B) आज्ञा C) नियंत्रण D) अनुयायी असणे

Sant Dnyaneshwar B. Ed. College

Weak Learners - MCQ

Academic Year 2019-20

- 1) Navodaya Schools have been established to ____
- A) Increase Number of School in Rural areas   B) Provide Good education in rural areas
C) Provide good education in rural areas   D) Check wastage of education in rural areas
- 2) A Student comes late in your class then to will ____
- A) Inform to parents   B) Punish him   C) Try to know the reason   D) Not pay attention there
- 3) Which of the following types of learning is most appropriate When a teacher wants the learners to memories Something?
- A) Discrimination   B) Motor   C) Verbal   D) Cognition
- 4) Which of the following techniques can be used by a teacher to understand the psychological problems of students?
- A) Using attitude scale to assess attitude   B) Using psychometric instruments like scale checklist and observation
C) Using achievement test to assess achievement   D) Using personality test to assess personality
- 5) What is the main aim of ERIC which is a standing committee of NCERT?
- A) To design Textbooks   B) To support and promote research
C) To undertake board examination   D) To conduct teacher selection process
- 6) Which agency Takes care of writing textbook for school students?
- A) NCTE   B) CBSE   C) NCERT   D) UGE
- 7) Which of the following is the best method of teaching?
- A) Dialogue Method   B) Text book Method   C) Project Method   D) Audio - visual Method
- 8) A good communicator begins his her presentation with a ____.
- A) Non- Sequitur   B) Repetitive phrase   C) ice- breaker   D) Complex question
- 9) A type of consumer that eats primary consumer is called ____.
- A) Producer   B) Secondary consumer   C) Tertiary Consumer   D) Decomposer
- 10) What should be the relationship between teacher and students?
- A) The teacher student's relationship should be like a friend.   B) Be like A Parents
C) A teacher should also be a guide   D) All of the above
- 11) What Problems are faced by Students during their learning days?
- A) Difficulty in paying fees   B) Difficulty With school infrastructure
C) Difficulty in Study   D) All of The above
- 12) The positive teacher student relationship in characterized by which among the following characteristics
- A) Closeness   B) Warmth   C) Positivity   D) Punishment
- 13) Every child ____ his mother
- A) is liking   B) was liking   C) has liked   D) likes
- 14) Choose the correct synonyms of the following. 1) Tremendous ____.
- A) Awesome   B) Terrible   C) Considerable   D) Excessive
- 15) If you are sad, you are ____.
- A) Glorious   B) gloomy   C) elated   D) astonishing

PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B. Ed. College
Bhamburda Tal. Amravati,
Dist. Amravati

Saint Dnyaneshwar B. Ed. College

Weak Learners - MCQ

Academic Year 2018-19

- 1) The Chief Minister is Appointed By _____
A) President B) Prime Minister C) Government D) Assembly
- 2) Who Appoints Prime Minister
A) Speaker B) President C) Vice President D) Majority Whip
- 3) In Which State is Drip Irrigation done?
A) Uttar Pradesh B) Madhya Pradesh C) Maharashtra D) Rajasthan
- 4) Who is The Father of Green Revolution in India?
A) Normal Borlaug B) M.S Swaminathan C) R.K Narasimhan D) Dr. Varghese Kurien
- 5) Who was the first chairman of Planning Commission?
A) Pandit Jawaharlal Nehru B) K.C Niyogi C) Prof P.C Mahalanobis D) Dr. Rajendra Prasad
- 6) What is the Synonym of Jumpy?
A) Happy B) Joyful C) Nervous D) Blissful
- 7) What is the Synonym of Nearly?
A) Almost B) Nearby C) Last D) Near
- 8) What is the Synonym of Vanished?
A) Ventured B) Disappeared C) Appeared D) Performed
- 9) What is the Synonym of affluent?
A) Rich B) Deprived C) Poor D) Difficult
- 10) He _____ A Snake While Walking in the forest
A) Saw B) Had Seen C) was Sealing D) have be saw
- 11) Please Don't Move I _____ Your Photo
A) Am Taking B) Have Taken C) Take D) Took
- 12) 4, 8, 24, 12 ? 18, 54
A) 28 B) 36 C) 46 D) 38
- 13) 17 : 60 :: 20 : ?
A) 57 B) 69 C) 50 D) 81
- 14) Which Number is wrong in the given series? 1, 9, 25, 50, 81
A) 1 B) 25 C) 50 D) 81
- 15) 44, 34, 18, 10, _____ ?
A) 8 B) 5 C) 7 D) 6

Aug
PRINCIPAL
Saint Dnyaneshwar B. Ed. College
Bhainswade, Tal. Kumbha,
Dist. Ahmednagar

Sant Dnyaneshwar B. Ed. College

Weak Learners - MCQ

Academic Year 2017-18

- 1) B, C, L, H, L, ?
A) Q B) N C) Z D) F

- 2) Logical Puzzle

5	30	5
7	7	1
9	88	7

- A) 38 B) 50 C) 58 D) 52

- 3) Select the odd one:

- A) Eyes B) Nose C) Tongue D) Neck

- 4) Which is the third highest civilian award in India?

- A) Bharat Ratna B) Padma Bhushan C) Padma Shri D) Padma Vibhushan

- 5) Where was Mahatma Gandhi Born?

- A) Porbandar B) Allahabad C) Cuttack D) dhudike

- 6) What is the nation song of India?

- A) Vande Mataram B) Jana Gana Mana C) Sare Jahan se Accha D) Mere Desh ki Dharu

- 7) Which was the first satellite of India?

- A) Bhaskara B) Aryabhata C) Rohini D) kalpana

- 8) When is national voters day celebrated in India?

- A) 5 January B) 5 December C) 25 December D) 25 January

- 9) Games in School

- A) makes student physically fit
B) It is a healthy Past time
C) Develop a sense of cooperation and physical and mental balance
D) Keep students mentally healthy

- 10) Teacher uses visual aids to make learning

- A) interesting B) Passive c) quicker D) Complex

Auf

PRINCIPAL

Sant Dnyaneshwar B. Ed. College
Bhamburda, Tal. Nandgaon
Dist. Ahmednagar

11) which city is known as blue city in India?

- A) Aodhpur B) Jaipur C) Mumbai D) None of these

12) Who is the constitutional head of India?

- A) President B) Prime Minister C) Finance Minister D) Defense minister

13) what is computer called in Hindi?

- A) Doodarshan B) Parikalak C) Sanganak D) None of these

14) A Teacher should be

- A) Honest B) Diligent C) Dutiful D) Punctual

15) Who is known as Father of computer?

- A) B. Pascal B) H. Hollerith C) Charles Babbage D) J.V. Neumann

Sant Dnyaneshwar B. Ed. College

Marks List 2017-18

Sr. No	Name of Student	Test out of 30
1	Bhagwat Renuka Bapusaheb	20
2	Darandale Ganesh Shivaaji	22
3	Joshi shekhar Panditrao	20
4	Kale Shahidas Bhausahab	24
5	Kardele Mahesh Pandurang	20
6	Kobarne Swati Shriram	22
7	Lawande Sainath Bhausahab	24
8	Madke Swapnil Uddhav	18
9	Manal yogesh vitthal	20
10	Nipunge Anant Dattatray	20
11	Parkhe tushar Gorakshnath	22
12	Pathare sanjay sakharari	20
13	Pimpale sonali Ganpat	18
14	Pisal Sujata manikrao	20
15	Rashinkar Amrut Ramkrushna	20
16	Shinde sagar Ramesh	22
17	Vitkare sarika Bharat	24

PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B. Ed. College
Bhanshiware Tal. Nevasa,
Dist. Ahmednagar

Sant Dnyaneshwar B. Ed. College

Marks List 2018-19

Sr. No	Name of Student	Test out of 30
1	Argade Dnyaneshwar Arun	20
2	Autade Sachin Babasaheb	18
3	Bramhane Mahesh Yakob	20
4	Ghadage Sonali Jagannath	18
5	Gholap Satish Bhausahab	20
6	Ghumare Urmila Padmakar	22
7	Hon Anilkumar Dharma	18
8	Kadam Jaya Sambhaji	22
9	Kanade Sonali Bhikaji	24
10	Karale Diksha Eknath	18
11	Kekan Rajendra Mahadev	20
12	Kene priyanka Ashok	20
13	Kharat Pradeep sunil	22
14	Pehere Renuka Tukaram	24
15	Rajule Rajendra Shantaram	20
16	Raut Kanif Sitaram	20
17	Thombare Manoj Mohan	22
18	Waghmare Vishal Fransis	22

PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B. Ed. College
Bhansiwade Tal. Newasa,
Dist. Ahmednagar

Sant Dnyaneshwar B. Ed. College

Marks List 2019-20

Sr. No	Name of Student	Test out of 30
1	Adhav Kalpana Shivaji	18
2	Bachkar Bhausaheb Rangnath	20
3	Chaudhari Anusabeb Shivaji	22
4	Chaudhari Priyanka Rajendra	24
5	Chaudhari Vishal Vinayak	20
6	Dhas Anant Bhausaheb	22
7	Dusunge Kajal Kaninath	18
8	Gujar Anagha Shivaji	20
9	Jadhav Pramila Abhimanyu	20
10	Kadam Nitin Sudam	20
11	Kolokar Subhash Manik	20
12	Momale Rohit Babasaheb	22
13	More Shubhangi Bhausaheb	24
14	Rajan Dattatray Ramdas	22
15	Nangare Shital Vishvanath	20
16	Pawar Vilas Balasaheb	22
17	Sonar Ajit Prakash	24
18	Umap Shubhangi Balasaheb	20
19	Wable Rakshinda Dnyaneshwar	24
20	Wagh Pritibha Omkarayan	20
21	Waghmare Komal Fransis	18

PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B. Ed. College
Bharshiware Tal. Newara,
Dist. Ahmednagar

Sant Dnyaneshwar B. Ed. College

Marks List 2021-22

Sr. No	Name of Student	Test out of 30
1	Badadhe Onkarnath Macchindra	24
2	Bhadange Sumit Balasaheb	22
3	Bhand Prajakta shivaji	20
4	Borude Akash Ashok	20
5	Deshmukh Prakash Pavindra	18
6	Dhakate Bhagwat Goraksh	20
7	Dhas Shubham Sunil	22
8	Dashing Meena mary Chaturao	20
9	Fulkar Suraj Ambadas	22
10	Gangawane Chetak Eknath	24
11	Ghadge Mahesh Jalindar	20
12	Ghodechor Vijay Ramesh	18
13	Ghorpade Vikram Shivaji	22
14	Ghule Amar Shivaji	24
15	Gorde Namita Rajesh	26
16	Jadhav Pragati Bramhadev	26
17	Jadhav Snehal Bhima	24
18	Jarhad Ajay Shridhar	22
19	Kadam Appasaheb Jagannath	24
20	Kamble Santosh Balu	20
21	Kamble Vilas Shamrao	18
22	Kharde Yuvraj Prakash	20
23	Kurund Santosh Goraksh	18
24	Lahamage Gaurav Jijabapu	20

[Signature]

PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B. Ed. College
Bhanswate Tal. Newasa,
Dist. Amhednagar

शिक्षणशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम

बी.एड. प्रथम वर्ष २०२१ ते २०२२

B.Ed. 1st Year - 2021 2022

सुलोचना वेल्हेकर सामाजिक व बहुउद्देशिय शिक्षण संस्था

संत ज्ञानेश्वर शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
भानसहिवरा, (नेवासाफाटा), ता. नेवासा,
जि. अहमदनगर

Course :- 101 - childhood & Growing up Fy

Name of Subject :- childhood & Growing up

Practical work : case study of an Adolescent learner.

छात्र अध्यापकाचे संपूर्ण नांव :- कु. अश्वयंकर योशीता रविंद्र

मार्गदर्शक प्राध्यापकाचे नांव : प्रा. गणेश. एस. एन

हजेरी क्रमांक : 17. (A)

Ganesh Satpute , Mob : 9834808182

S.B.S.B.S.S.

Sant Dnyaneshwar B.Ed.College, Bhanashiware, Newasa

Evaluation Chart
Activity - Practical
2021 - 2022

BED 101 :CHILDHOOD AND GROWING UP

Name of the Student : Mr./Mrs. Abhyankar yogita Ravindra RollNo. 17

Practical No.1 : Case study of an Adolescent Learner (Evaluation of Report)

EVALUATION SCHEME

Rating Scale: 1) Unsatisfactory 2)Average 3) Satisfactory 4) Good 5) Excellent

No.	Criteria	1	2	3	4	5
1.	Preliminary information oa adolescent learner				✓	
2	History of family				✓	
3	Academic information				✓	
4	Physical development (as per physical development norms)			✓		
5	Mental development (as per mental development norms)			✓		
6	Emotional development (as per emotional development norms)			✓		
7	Social development (as per social development norms)				✓	
8	Remarks to the adolescent learner and suggestion				✓	
9	Educational implications				✓	
10	Overall impression				✓	
	Total marks -50				37	

Date : 17/02/2022

Signature of Professor In -charge

अनुक्रमणिका

अ.न	बंदकाचे नाव	पानं वं सदी
1)	प्रस्तावना	1
2)	प्रश्नानिर्देश	2
3)	कुमाराची प्राथमिक माहिती	3
4)	कौटुंबिक माहिती	4
5)	शैक्षणिक माहिती	5
6)	कुमाराचा शारिरिक, भावनिक, मानसिक, विकास, सामाजिक विकास	6 ते 14
7)	कुमाराविषयीचे लुमचे मत व अभुचना	15
8)	आभिप्राय	16
9)	शैक्षणिक उपयोजन	17
10)	समाशेष	18

* प्रस्तावना *

सावित्रीबाई फुले विद्यापीठांतर्गत वी. एड या
चरित्रा अभ्यासक्रमातून कुमार अवस्थेतील अभ्यासनाचा
व्यक्ति अभ्यास करणे या सर्व घटकांचा समावेश पेपर
101 (बाब्यावस्था आणि विकास) यात केलेला आहे.

जीवनामध्ये प्रत्येक जनाला आपण काही ना काही
शिकत असतो. शिकणे म्हणजे मानवी वर्तनात झालेला बदल
बदल होय. शिकण्यामुळे मानवी वर्तनात अमुक जीवनात
अमुकाला बदल होतो. शिकण्यामुळे मानवी जीवनात होणारे
चांगले आणि वाईट बदल यांचा आढावा या प्रात्यक्षिकाने
आपण घेणारे आहोत. मुलांच्या जीवनात होणारे बदल
शाला काही वेळेस घरातील वातावरण देखील करणीभूत
असते.

घरातील संस्कार जसे चांगले असतील तर मुले वाईट
सवयी अंगीकारत नाही. म्हणजे मुलांच्या वर्तनात झालेला
बदल शाला काही वेळेस घरी देखील करणीभूत असतात.
शिक्षणामुळे नक्कीच मुलांमधील वाईट सवयी बदलल्यात
असते.

* अहवा निर्देश *

Q. ed - 101 (Childhood) (Growing up)
 या विषयान्तर्गत Case of an Adolescent learner.
 हे प्रात्याक्षिक कार्य पूर्ण करून घेण्यात आले.
 या प्रात्याक्षिकात अस्थापनकतऱ्या घराची कौटुंबिक माहिती
 त्याचा, सामाजिक, शारिरिक, भावनिक विकास, मानसिक
 विकास कुमारावरून कशा प्रकारे होतो हे अस्थापनात
 आले.

हे प्रात्याक्षिक कार्य पूर्ण करण्यासाठी महाविद्यालयातील
 विषय प्राध्यापक
 यांच्याकडून मोलाचे मार्गदर्शन लाभले. त्याबद्दल मी त्यांची
 आभारी आहे.

तसेच महाविद्यालयाच्या प्राचार्य व माझे सहकारी
 वर्ग यांनी देखील हे प्रात्याक्षिक कार्य पूर्ण करण्यासाठी
 मदत केली. व तसेच कुमाराची अलाखत घेतांना, त्याचे
 आई-वडिल यांनीही मोलाचे सहकार्य केले. त्याबद्दल
 मी त्यांची कर्णी आहे.

कुमाराची प्राथमिक माहिती

संपूर्ण नाव :- कु. जाधव कृष्णा सुभाष

आईचे नाव :- सौ. जाधव संजीवनी सुभाष

वडिलांचे शिक्षण :- 10 वी

वडिलांचे नाव :- श्री. जाधव सुभाष शंकर

आईचे शिक्षण :- 10 वी

आऊ भाईणीचे नाव :- कु. जाधव हर्षवर्धन सुभाष

शिक्षण :- 8 वी

आर्थिक दपा :- चांगला

कुटुंबाचा व्यवसाय :- शेती

वार्षिक उत्पन्न :- 1,00,000

पत्ता :- शा. जाधवाबाद ना श्रीरामपूर जि. अजगर.

मोबाईल नं. :-

* कौटुंबिक पार्श्वभूमी *

वडिलांचे संपूर्ण नाव :- श्री. जाधव सुभाष शंकर

वडिलांचे शिक्षण :- 10 वी

आईचे संपूर्ण नाव :- सौ. जाधव संजीवनी सुभाष

आईचे शिक्षण :- 10 वी

भाऊ / बहिणीचे नाव :- कु. जाधव हर्षवर्धन सुभाष

शिक्षण :- 2 री

कौटुंबिक व्यवसाय :- शेती

आर्थिक दर्जा :- सांगता

मोबाईल नंबर :-

* कुमाराची शैक्षणिक माहिती *

आकेचे संयुक्त नाव :- अदगुरु गंगामिठी विद्यालय नाशिक
ना श्रीगंगपुर वि अजगर

- विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता :- उत्तम श्रेणी
- शैक्षणिक प्रगती :- चांगली
- शैक्षणिक वर्तन :- चांगले

* कुमारावस्था म्हणजे काय ?

* व्याक्तिच्या विकासावस्था :- वाढ आणी विकाराची प्रकिया गर्भधारणेपासून सुरु होत आणी ब्रोवटी मृत्युनंतर समाप्त होते मुले जन्मल्यापासून ते वयोवृद्ध होऊन मरेपर्यंत त्याच्या जीवनात काही ठकठक टप्पे आपणास सांगता येतील.

विकासावस्था

↓
जन्मपूर्व अवस्था
(गर्भधारणेपासून जन्मापर्यंत)

↓
जन्मोत्तर अवस्था

↓
शिशुअवस्था
(० ते ५ वर्षे)

↓
किशोरवस्था
(६ ते १२ वर्षे)

↓
कुमारावस्था
(१३ ते १९ वर्षे)

↓
प्रौढावस्था वृद्धावस्था
(२० ते ७०) (७०)

आधारण वय वर्षे १३ ते १९ वयोगटातील मुलांना कुमारावस्थेतील मुले असे म्हणतात. आणी या अवस्थेला कुमारावस्था असे म्हणतात.

7

* पाठ आणी विकसाच्या पायऱ्या, कुमारापुस्य शारिरिक, मानसिक, भावनिक, सामाजिक

1) शारिरिक :-

- 1) कुमार बारीशची व्यवस्थित काकजी घेतो का ?
→ हो, गेज नियमितपणे व्यायाम करतो व जिमला देखील जातो मोठे होऊन आमी भरतीचे स्वप्न असल्याकारणाने बारीशची ठेवण चांगली ठेवतो.
- 2) कुमाराच्या आहारत कोणत्या गोष्टींचा समावेश होतो ?
→ अन्नशाठ्य, भाजीपाला, भात, भांडी इ बारीशपयोगी वस्तूंचा समावेश आहारत केला जातो.
- 3) कुमाराचे वय किती आहे ?
→ 13 वर्षे
- 4) कुमाराची उंची किती आहे व वजन किती आहे ?
→ उंची 4 फुट आणी वजन 42 किलो आहे.
- 5) वयाच्या मानाने कुमाराची उंची आणी वय व्यवस्थित आहे का ?
→ वजन कमी करण्याची गरज आहे असे वाटते.
- 6) कुमार सुद्धा आहे का ?
→ हो.

- 7) कुमार लार्डवार आगारी पडतो का ?
नाही, हवागानातीन पदमांगुळे जरा कणकण भासते
- 8) कुमारात्मा जन्मत कोणती व्याधी भाडे का ?
नाही.
- 9) आरिश्क आधाराचा प्रभाव मनावर होतो का ?
नाही.
- 10) कुमार करील राखत जातो का ?
हो.

* मानसिक विकास *

- 1) कुमाराचा अभ्यास करण्यात आवड आहे का ?
हो (गाणीनाचा अभ्यास करायला फार आवडते)
- 2) कुमाराचा अभ्यास करण्यासाठी कोणता विषय आवडीचा
वाटतो ?
गाणीत, (उदाहरणे सोडवणे)
- 3) कुमाराचा विविध प्रकारची जोडी सोडवायला आवडते का ?
हो. पेपरमधील किंवा पुस्तकातील
- 4) कुमार अविद्यार्थीय भावार्थ म्हणून कोणत्या आपल्या दोक्यासमोर
ठेवतो ?
गाणीततज्ञ
- 5) कुमाराच्या अंगी विशेष गुण आहेत ?
हो, शिष्टतावरोबरच शिष्ट काढणे.
- 6) एखादी गोष्ट आत्मसात करून घेण्यासाठी कुमाराचा किती
वेळ लागतो ?
चिन्तन करण्यास थोडा जास्त वेळ लागतो.
- 7) खेळात आवडते आहे का ?
हो, खो-खो, क्रिकेट खेळण्यास रस वाटतो

8) वेदवेगलगा प्रकारची पुस्तके वाचल्यात कुमारगला आवर
साहे का ?

→ हो, गोपनीची पुस्तके वाचल्यात आवडतात

9) शिमकांशी संवाद साहायला आवडती का ?

→ हो

10) एखादा विषय आवडीला दिव्यानंतर कुमार त्यावर चर्चा
करू शकतो का ?

→ हो. भावण वगैरे करतो.

भावनात्मक विकास

- 1) कुमार महान-सहान गोलीवरून चिडचिड करतो का ?
→ नाही.
- 2) कुमार झडिवडिलांचा सल्ला / उपदेश ऐकतो का ?
→ हो
- 3) कुमाराच्या मोठे होऊन काय व्हावेसे वाटते ?
→ आमी भरती करावयाची आहे.
- 4) मित्रांबरोबर राहून पारिट मार्ग त्याने अवलंबता आहे का ?
→ नाही.
- 5) कुमार पौढांप्रमाणे वागतो का ?
→ हो.
- 6) विषमालिंगी व्यक्तीबरोबर संभाषण करायला कुमाराच्या आवडते का ?
→ हो
- 7) कुमाराविषयी घरच्यांचे मत काय आहे ?
→ चांगले वागतो, कामे ऐकतो वर्तन चांगले आहे.

- 8) एकदा आंगीनवेची गोष्ट कुमार किती वेळात आत्ममत्त
करतो ?
→ लवकरात लवकर लक्षात येतो तद्व्यावर विचारविधीमय करतो
- 9) दुसऱ्याला मदत करण्याची श्रवण आहे का ?
→ हो

सामाजिक विकास

- 1) कुमाराबा इतरांशी संवाद साधायला आवडतो का ?
→ हो.
- 2) सामाजिक कार्यक्रमात सहभाग घेण्यात आवडतो का ?
→ हो.
- 3) कुमाराबा व्यसनी माणसांची संगत आहे ?
→ नाही.
- 4) कुमाराचे मित्र कोणत्या स्तरातील आहे ?
→ चांगल्या वर्तणुकीचे आहेत.
- 5) कुमार इतरांशी बोलताना सांकेतिक भाषेचा वापर करतो का ?
→ हो.
- 6) स्वतःचे नियम स्वतः घेतो का ?
→ इतरांशी चर्चा करून घेतो.
- 7) घरातील इतर लोकांसोबत कुमार कसे वागतो ?
→ चांगले.

8) कुमारीला इतर मातागोळा मदत करविशी पाले का ?
 → हो

9) समाजात वावरातना कश्या वातावरणात वास्तव्या
 कुमारीला झावडती.

→ सांगण्या वातावरणात

कुमाराविषयीचे मत प सुचना

* मत ० -

- 1) कुमारावस्थेतील मुलांना कुणी त्यांचे कौतुक केले फक्त तर फार आनंद होतो.
- 2) भावनिक, शारिरिक विकास, मानसिक विकास, सामाजिक विकास या वरामध्ये होते असतो.
- 3) सारखी - अभ्यास करणे आवश्यक नाही.
- 4) कुमारावस्था बालअवस्था आणि तारुण्य यांना जोडणारी अवस्था आहे.
- 5) कुमारावस्थेत, लैंगिक अवयव विकसित होऊन, जननेंद्रिय परिपक्व होतात.

* सुचना ० - 1) मुलांना दररोज शाळेत पाठवणे गरजेचे आहे

- 2) मुलांच्या मनात अनेक अमूर्त संकल्पना असतात. त्या शिक्षकांपर्यंत (आपल्यापर्यंत) कश्या पोहोचतील याचा विचार करावा.
- 3) मुलांना स्वातंत्र्य द्यावे त्यांना शैक्षणिक कार्यातील हव्या त्या गोष्टी उपलब्ध करून द्याव्यात.
- 4) पालकांनी आणि शिक्षकांनी चांगल्या भविष्याच्या हल्लीने चांगले मार्गदर्शन करावे.
- 5) मुले वरिष्ठ वळणाळी जावू नये. चाकडे लक्ष देणे.
- 6) एखाद्या गोष्टीवर चर्चा करण्याची संधी द्यावी.
- 7) मुलांशी असे वागावे जेणेकरून ते आपल्याशी संवाद साधतील त्यांच्या जीवनातील अडथळी आपल्या सांगून शकतील.

आभिप्राय

श्री संत ज्ञानेश्वर शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
 भागाभाईकरे ता-नेवासा येथे B.Ed प्रथम वर्ष प्राधिकाणा
 अंतर्गत 101 या प्रात्याक्षिकात कुमार अतश्येतील
 अभ्यासनकत्यांच्या व्यक्तीमहत्वाचा अभ्यास करणे हे प्रात्याक्षिक
 करायवाचे होते. तरी हे प्रात्याक्षिक आम्ही व्यवस्थितरित्या
 पूर्ण केलेले आहे.

या प्रात्याक्षिकाचे कार्य करताना मला विद्वानांच्या
 मुलाखत घेताना खूप छान वाटले. त्याने सगळे अनुभव
 सांगितले त्याला माझ्यापाशी त्याचे मन मोकळे करून घेतला
 आहे. मावी भायल्यात शिक्षक झाल्यानंतर ते कार्य आम्हाला
 रोज करायचे आहे. त्यामुळे मुलांशी संवाद साधता येणे
 हे गरजेचे आहे. त्यांच्या मनातील विचार आपल्यापर्यंत पोहोचणे
 हे देखील महत्वाचे आहे. त्यामुळे त्यांचा सराव हे प्रात्याक्षिक
 कार्य पूर्ण करताना आला. त्यामुळे पुढे हे कार्य कठीण जाणार
 नाही.

या प्रात्याक्षिक कार्याचे प्रमुख
 यांनी मला मोलाचे सहकार्य केले व मार्गदर्शिली केले.

शैक्षणिक उपयोजन

पुणे विद्यापीठांतर्गत बीएड अभ्यासकमागची पत्र
कृ 101 - अभ्यासना अंतर्गत वात्स्यायना विकास कुमार
अवस्थेतील अभ्यासनाथीच्या व्यक्ती अग्रगण्य हे प्रात्यक्षिक
कार्य पूर्ण करत असताना मी एका कुमार अवस्थेतील मुलाचा
अभ्यास केला.

या वयात शारीरिक बदल मोठ्या प्रमाणात होत असल्याने
त्याला भिन्न व्याक्तिबद्दल आकर्षण निर्माण होते. नसेच
सामाजिक समतोल राखण्यासाठी देखील ते अत्यंत महत्त्वाचे
आहे.

या वयात मुलांच्या भावनांच्या विकास होण्यास सुखवातहोते
पालकांनी व शिक्षकांनी त्यांच्या भावनांचा सन्मान केला पाहिजे
त्यांना समजावून घेण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे या वयात त्यांच्यास
बद्द धातवे, त्यांचा सारखे उपदेश करणे, या गोष्टी टाळण्या
पाहिजे. त्यांचा वाईट परिणाम होतो. त्यांना स्वताचे मत
मांडण्यासाठी स्वतंत्रते दिले पाहिजे. शाळेतही त्यांच्याकडून विविध
कार्यक्रमाची जबाबदारी पार पाडून घेतली पाहिजे. त्यासाठी
अहल, शिक्कि, अनेकसंमेलन, चर्चासत्र असे उपक्रम राबविते
पाहिजे.

समारोप

प्रस्तुत प्रात्यक्षिक कायति कुमार अवस्थेतील अपशाक्या-
 श्याचा व्यावृत्ती अभ्यास करणे हे आम्ही काळजीपूर्वक पूर्ण
 केले त्यांच्यादृष्टीना व्यावृत्ती महत्व त्याचा शारिरिक
 मानसिक, भावनात्मक, सामाजिक विकास यांचा काळजीपूर्वक
 अभ्यास केला. तो संविस्तरित सांगितलेला आहे.

हे प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करताना मला वेगवेगळे अमूभव
 झाले. त्यातून मला खूप शिकायला मिळाले. आवी आयुष्यात
 शिक्षकाची कामगिरी आम्हाला पार पाडावयाची आहे. त्या
 अनुशांगाने प्रयत्न मी केलेला आहे. आठी भात्मनिश्वास
 मजात निर्माण झालेला आहे.

8/11

जाव :- कु अग्रंकर योनीना रविंद्र
 रोमन - 17
 लुकाडी - A

एस.वी.एस.वी.एस.एस.

संत ज्ञानेश्वर शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, मानसहिचरे
 प्रथम वर्ष बी.एड. - २०२१-२२

40
 50

विषय - १०१ - बाल्यावस्था आणि विकस

सूचना - १. सर्वे प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे. २. प्रत्येक प्रश्न २ गुण दर्शविताने.
 ३. बरोबर पर्याय निवडून त्याचे वर्णोत्तर त्यामुठीत रिकाम्या चौकटीत लिहा.

गुण - ४० MCO Examination

दि 25/4/22

- १) व्यक्तीची उंची, आकारमान, वजन यांचा समावेश ----- मध्ये येतो.
 अ) वाढ ब) विकस क) वर्तन ड) बुध्दांक 3
- २) ----- ही गुणात्मक राशी आहे.
 अ) विकस ब) वाढ क) बुध्दांक ड) वर्तन 9
- ३) विकस झुजाचे मूलभूत स्थितीमध्ये विविध मानकानुसार ठराविक मार्गाने सुरक्षितपणे व क्रमशः हीपास घणात्मक असा बदल होय.
 अ) रोमन ब) सीनेझुंक क) स्कीजर ड) विने 7
- ४) विकसचा वेग हा ----- अवस्थेमध्ये सर्वाधिक असतो.
 अ) बाल्यावस्था ब) किशोरावस्था क) तरुणावस्था ड) मुलावस्था 5
- ५) ----- ही व्यक्तीच्या शारीरिक अवघबाशी संबंधित आहे.
 अ) विकस ब) वाढ क) बुध्दिमत्ता ड) वर्तन 6
- ६) मानवी पेशीत ----- रंगतुलाच्या जोड्या असतात.
 अ) २२ ब) २३ क) ४६ ड) २४ 4
- ७) व्यक्तिभेद निर्माण करणारे घटक ----- आहे.
 अ) लिंग ब) बुध्दिमत्ता क) वय ड) वरील सर्व 8
- ८) पुरुषांमध्ये रंगतुलाच्या ----- जोड्या असतात.
 अ) २२ ब) २३ क) २४ ड) २७ 2
- ९) अनुवशासकधी नियम ----- यानी सांगितले.
 अ) स्कीजर ब) रोसेन क) योगॉर मंडेल ड) विने 10
- १०) Like begets like म्हुणजे ----- चा नियम होय.
 अ) साधर्म्याचा ब) विविधतेचा क) परागमाचा ड) वरील पैकी नाही 11
- ११) किशोरावस्थेचा वयोगट ----- वर्षे आहे.
 अ) १ ते १२ वर्षे ब) १३ ते १९ वर्षे क) २० ते ४० वर्षे ड) यापैकी नाही 12
- १२) हीस्तावस्थेत बालकाचे वजन सरासरी ----- kg असते.
 अ) 5kg ब) 6kg क) 2kg ड) 3kg 13

- 13) पीडपत्री होवयाची उंची शरीराच्या एकूण उंचीच्या -----एवढी असणे.
 अ) 1/2 ब) 1/3 क) 1/4 इ) 1/5 क
- 14) बालक ताकैतिक आवेगा वापर ----- अवस्थेतच करतो.
 अ) कुमारावस्था ब) उत्तर बाल्यावस्था क) वीशावस्था इ) यापैकी नाही ब
- 15) शैक्षणिक अक्षमता निर्माण होण्याची कारणे -----आहेत.
 अ) जन्मतःच वेळी वरही क्षण प्राणवायु मिळाला नाही तर
 ब) लहान वयात आकृती घेत असेल तर
 क) उपाचरण घडून इजा झाली तर
 इ) वरील सर्व ब
- 16) व्यक्तिभेद -----बाबतीत आढळून येतो.
 अ) बुद्धिमत्ता ब) वृत्ती क) अभिरुची इ) वरील सर्व ब
- 17) व्यक्तिभेदाची कारणे -----आहेत.
 अ) अनुवंश ब) वाढ क) विकास इ) वरील सर्व इ
- 18) बालक -----अवस्थेतच कल्पना करायला शिकते.
 अ) किशोरावस्था ब) वीशावस्था क) पींगडावस्था इ) कौमारावस्था इ
- 19) -----हा मानसिक विकासातील अंतिम टप्पा आहे.
 अ) कौमारावस्था ब) बाल्यावस्था क) प्रौढावस्था इ) यापैकी नाही अ
- 20) -----अवस्थेत बालकाला कल्पनाविश्वात रमण्यास आवडते.
 अ) किशोरावस्था ब) प्रौढावस्था क) कौमारावस्था इ) यापैकी नाही अ
- 21) राजकीय शिक्षण म्हणजे राजकीय सामाजिकरण होय.
 अ) मॉर्गन ब) योन स्टेन क) थॉनडाईक इ) वॅट्सन क
- 22) साधारणपणे दुधाचे दात पडून -----दात येतात.
 अ) 24 ब) 29 क) 30 इ) 32 क
- 23) विशिष्ट काळानंतर -----धाबते.
 अ) वजन ब) विकास क) वाढ इ) वेळ इ
- 24) व्यक्ति - व्यक्ति मधील आढळून येणाऱ्या भेदास -----म्हणतात.
 अ) व्यक्तिमत्त्व ब) व्यक्तिभेद क) विषमता इ) मानव क
- 25) कर्णबधीर व्यक्ती म्हणजे ज्या व्यक्तीचे श्रवण इंद्रिय जीवनाच्या सर्वसामान्य व्यवहारासाठी निकामी ठरते ती व्यक्ती होय.
 अ) किंगले ब) थॉनडाईक क) गिल्फोर्ड इ) गार्डनर ब
- 26) क

Sant Dnyaneshwar B.Ed. College

Bhanshivare, Tal- Newasa, Dist- Ahmednagar

Name कु अशोक गोविंद रवि

Class F.Y B.ed Div A Roll No. 17

Day & Date 18/07/2022

Subject बाल्यावस्था आणि विकास Language of Answer Marathi

Examination _____

Supervisor's Signature

Question No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Total Marks
Marks obtained	10	09	08	09	13						49

Examiner Signature

प्र 9

अनुपंश -

अनुपंश म्हणजे आपल्या मात्यापित्याकडून तसेच पूर्वजनांकडून आपल्याला प्राप्तलेला जैविक वारसा. अनुपंश ही जीवनशास्त्रीय संकल्पना असून अनुपंशाच्या अर्थ अन्वयासकोनी पुढीलप्रमाणे मांडितलेला आहे.

Heredity is the sum total of inborn individual traits. B.N. Jha.

अनुपंश म्हणजे व्यक्तीच्या जन्मतः गुणांची वंशज उद्देश -

स्त्री (अंडपेशी) व पुरुष (रतपेशी) यांच्या संयोगाने जीवनाला प्रारंभ होतो रतपेशी व अंडपेशी यांची मिलन झाल्यानंतर फलित पेशीमळे पहिल्या चौवीस तासांत विशेष फरक दिसून येत नाही. नंतर मात्र ती ठराविक गतीने जरेकु वेगाने वाढत जाऊन दोन पासून चार, चारपासून आठ, याप्रमाणे त्यांची संख्या वाढते. व शेवटी असंख्य पेशी निर्मिती होऊन त्यापासून मानवाने शरीर बनते गर्भधारणेनंतर साधारणतः 210 दिवसांनी बालकाचा जन्म होतो.

परिस्थिती -
 परिस्थितीचा अभ्यास कोणी खात्रीय प्रकारे
 अर्थ स्वच्छ केला आहे

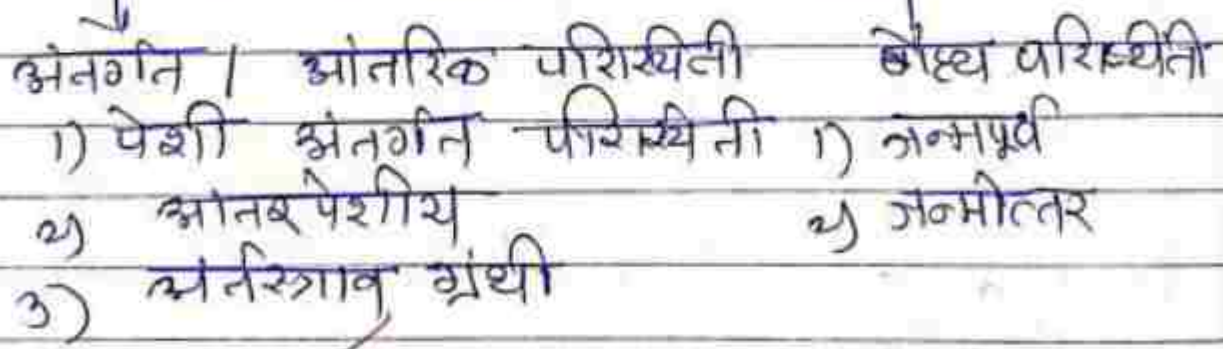
The environment is everything that
 effect the individual except his

geny - डोमिंग परिस्थिती म्हणजे व्यक्तीच्या
 या व्याख्येनुसार परिस्थिती म्हणजे व्यक्तीच्या
 विकासावर परिणाम करणाऱ्या सर्व
 बाबींचा समावेश होतो. फक्त वर्गधारिणीच्या
 वेळी संकुचित होणाऱ्या गुणसूत्रांना सीडून.

परिस्थितीचे महत्व -

परिस्थिती म्हणजे बाह्यशक्ती, प्रभाव
 आणी अवस्थांचा सामूहिक स्वरूप विसार
 केल्यास व्यक्तीच्या जीवनावर, स्वभावावर :
 बुद्धीच्या विकासावर व परिपक्वतेवर
 पडणारा प्रभाव.

परिस्थिती

* अनुवंशाचे महत्व - अभ्यासकोनी अनुवंशाच्या
 वाढण्याच्या प्रत्येक अंगावर प्रभाव पडत
 असल्याचे मान्य केले. अनुवंशांमुळे मानवी
 जीवन घडविले जाते, असे असले तरी
 याबाबतीत अभ्यासकांमध्ये मानवी
 जीवन घडविले जाते असे असले तरी

तरी याबाबतीत अभ्यासकांमध्ये मतभेद आढळून येतात. अनुवंशात्मा महत्त्व देता-या अभ्यासकांच्या मते, अंभूषी मानवी जीवन अनुवंशीक धरकावर अवलंबून आहे.

अध्यापनातील महत्त्व -

अनुवंशाच्या ज्ञानामुळे अल्प शिक्षकात्मा अनुवंशामुळे प्राप्त होणा-या शारिरीक क्षमतांच्या बिकासात्मा मदत करता येते. शारिरीक अपरिपक्वतेच्या कारणाच्या शोध घेता येतो.

ज्ञानुवंशीक कारणांमुळे बालकांमध्ये जन्मजात क्षमतांनुसार फरक आढळून येतो. त्यामुळे बालकांच्या बौद्धिक, बौद्धिक इ. प्रगतीनुसार मार्गदर्शन करता येते.

अनुवंशामुळे बालकांच्या विविध क्षमतांमध्ये कोणते क्षेत्र असते, याचे ज्ञान शिक्षकात्मा हेतु असल्याने बालकांतील व्यक्तिभेद लक्षात घेऊन त्यानुसार अभ्यास - पद्धतीची. अध्यापन साहित्याची निवड करता येते.

परिस्थितीचे महत्त्व -

1) कमी बुद्धिमत्ता असलेले विद्यार्थी अधिक बुद्धिमत्ता असलेल्या विद्यार्थ्यांनुसार निमज्जन त्यांना पोषक वातावरण तयार करता येते.

2) विविध विषयांतील तज्ञ व्यक्तींची व्याख्याने तसेच विविध सी. डी. एकविकी यांच्याही परिणाम विद्यार्थ्यांवर होतो.

1) शिक्षक म्हणून एखाद्या विद्यार्थ्यांची कुवत त्यांच्या अनुवंशावरून न ठरविता त्यांना शिक्षणाच्या प्रवाहात आणण्याकरीत प्रयत्न करेल.

2) सगळे विद्यार्थी सारखे समजून धारकांने शिकविण्याच्या प्रयत्न करेल.

प्र 2-
 व्याक्तिभेदाचा अर्थ व अकारणता -
 व्याक्तिभेदामध्ये संपूर्ण व्याक्तिमत्त्वाचा अशा
 क्षेत्रांचा समावेश केला जातो, जी ज्याचे
 मापन करता येऊ शकते.
 स्क्रीनच्या मते व्याक्तिभेदामध्ये व्याक्तिमत्त्वाचे
 मापन करण्यात येऊ शकणाऱ्या सर्व
 क्षेत्रांचा समावेश होतो. ही अंगे
 कोणती आहेत.

1. व्याक्तिभेदाचा शरीराचा आकार, स्वरूप
 कार्य, गतीसंबंधित क्षमता, पाक्षिमता,
 ज्ञान, अभिरुची, व्याक्तिमत्त्व लक्षण

2. समावेश करण्यात आला.

व्याक्तिभेदाचे स्वरूप - व्याक्तिभेदाचे स्वरूप
 सादर करित असताना, व्याक्तिभेद म्हणजे
 प्रत्येक व्यक्तीत असणारा कोणताही ठेव
 अथवा लक्षणाविशेषाच्या प्राप्तीकांचे मोठ्या
 समझातील प्राप्त मुख्यमापासून वियतन असते.

* व्याक्तिभेदाची कारणे

व्याक्तिभेदाचा परिणाम (बाबकांच्या) सर्वांगीत
 विकासावर होत असल्यामुळे व्याक्तिभेदाच्या
 कारणांचे ज्ञान शिक्षकांना असणे
 आवश्यक आहे.

अनुवंश - अव्यासकांनी व्याक्तिभेदाचे
 प्रमुख कारण अनुवंश हे मानले आहे.
 म्हणून बुद्धिमान, चारित्र्यसंपन्न शारिरिक
 व मानसिकदृष्ट्या योग्य आविर्भाविलारी
 मुले पण बुद्धिमान, स्वस्थ, चारित्र्यसंपन्न
 असतात. मन याच्या मते परसवाच्या
 जीवनाची सुरुवात सारखी होऊन सुख
 आपण असणसे मोठे होतो, तसाचा
 ऊर्ध्व विसाधता लागतो याचाच अनुवंश
 म्हणतात.

४) लानावरता विभिन्न सामाजिक सांस्कृतिक लानावरताच्या प्रभातामुळे लानावेद विमणिलेतात
५) - शक प्रदेशातील स्वामानामुळे तेशील लोक आदीक खलवान, काटक, भेडगली आढळून येतात तर उल्ल स्वामानातील लोक वेगवे

६) जाती प्रजाती व देश - विभिन्न जाती व देशातील लोकांमध्ये विभिन्नता आढळून येते. ब्राम्हण जातीच्या लोकांमध्ये अध्ययनशीलता तर खानिय जातीच्या लोकांमध्ये युद्धप्रियता हा गुण आढळून येतो. तसेच निम्न लोकांमध्ये शेत प्रदानातील लोक अधिक बुद्धिमान व कार्यकुशल्य आढळून येतात.

७) वय - वयानुसार बालकांच्या शारिरिक, भाजसिक भावगिक, विकास शेत असल्यामुळे विभिन्न घयाल्या मुलांमध्ये फरक आढळून येतो.

८) बुद्धिमत्ता - बुद्धिमत्ता हा जन्मजात गुण असल्याने काही बालक जन्मतः प्रतिभावान तर काही निर्बुद्ध असतात.

९) शिक्षण - शिक्षणामुळे व्यक्तीच्या विचारक्षमतेत, दृष्टीकोनात फरक पडत असल्याने आशिक्षित व्यक्तीपेक्षा शिक्षित व्यक्ती वेडमीच प्रत्येक बाबतीत वेगळी आढळते.

१०) आर्थिक परिस्थिती - आर्थिक कारणांमुळे श्रीमंत व गरीब असा जो भेद विमणिलेले होते, त्यामुळे श्रीमंत घरातील बालकांना भिक्काऱ्या सर्त सुखसोयी व विश्वासूळ मुळे पारित राहतात.

११) लिंगभेद - मुले आाणी मुली यांच्यात निसर्गतः च फरक असल्यामुळे दोघांच्या शारिरिक रचना भावनिक विकास व कार्यक्षमता यांच्यात फरक आढळून येतो.

१२) रमणीत्मक शक्ती - एडलर या मानसशास्त्रीच्या मते, अनुवंश आणि पर्यावरण यांच्या मीतर - फिशामून व्यक्ती पडत असतांना विला आलेल्या अनुभवातून शक्ती विमणिले करेता.

*। व्याक्तिभेदानुसार शिक्षकांची कुमिका व
अपेक्षागनातीत बदल

- 1) शिक्षाशास्त्राचे वर्गीकरण
- 2) वैयक्तिक शिक्षणाचे लक्ष्ये
- 3) लक्षांत आकार
- 4) अध्यापनातील बदल -
 विविध क्षमता, फला, आविश्कारांची
 असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना एकच एक
 पद्धतीने शिकविणे म्हणजे त्यांच्यावर
 अन्याय करणेसारखे आहे.
 नवनवीन पद्धतीच्या वापर करून
 तेदा - कमान्वित अध्यायक पद्धती.

3

3

प्र 3

वहुसांस्कृतिकताद्वारा - बहुसांस्कृतिक वाढ्यामुळे वार्षिक, त्रैमासिक, द्वादशमासिक, साप्ताहिक, दैनिक, सांस्कृतिक, मासिक, व भौगोलिक विविधता असणाऱ्या जवळीक एकत्र आणून घेऊन जगावरच्या विस्तार करताना एक सांस्कृतिक विचारप्रवाह घडणे.

वहुसांस्कृतिकतामुळे सध्याच्या जगातले निमण शांततेने करणे -

- 1) बहुसांस्कृतिक समाजाच्या शिक्षणासाठी शैक्षणिक संस्था, विविध उर्विक्षा, संशोधन हाती घेऊन समाजाच्या गरजा लक्षात घेऊन शिक्षण देणे शक्यतेने.
- 2) समाज व संस्कृतीमात गतिमान करताना, संस्कृतीचे संक्रमण करताना शिक्षण देण्यासाठी आवश्यक अभ्यासक्रमाने विकसन करण्यात अक्षय्य भूमिका पार पाडणे.

3) शैक्षणिक संस्थानी राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर कार्याशाळा व चर्चासत्रे आयोजन करून त्यात बहुसांस्कृतिक समाजाच्या शिक्षणासाठी आवश्यक

3

* बहुसांस्कृतिक वगति शिक्षकाची भूमिका - सांस्कृतिक विभेदनाते व हृदय अकारात्मक ज्ञान, मुल्ये व कौशल्ये यांची जाणीव पडविणाऱ्या पन्नातून शिक्षकाला करून देता येते. शिक्षकांनी वगति दिलेल्या विविध संस्कृती, धर्म, वंश इ ज्ञानामुळे विद्यार्थ्यांना या सर्व सांस्कृतिक विभेदनातेचे ज्ञान प्राप्त होऊन सर्व धर्म, वंश ज्ञान इ भादर प्राप्त होणे. तसेच शिक्षकांनी वगतिील प्रत्येक विद्यार्थ्यांना त्यांची स्वतःची जाणीव धर्म, वंश यापेक्षा इतर जात, धर्म वंश संस्कृतीचा अभ्यास करण्यासाठी प्रेरित केल्यास वगतिील प्रत्येक विद्यार्थ्यांना आपल्या विचारांचे भादानुदान मुक्तापणे एकमेकांशी करतात.

त्याचप्रमाणे शिक्षकांनी बहुसांस्कृतिक शिक्षणास
हादिलेखे पूर्ण करवाय्याची, जाणीव, प्रकार
अध्ययन अध्यापन प्रक्रिया, अवलंब करवा.
विविध सांस्कृतिक पाठ्यक्रमी अभ्यासाच्या
विद्यार्थ्यांचा अध्ययन-अध्यापनात अधिक
अभ्यास करावा.

शिक्षकांनी अध्ययन अध्यापनातील अयकमानाचे
मिथोजन सांस्कृतिक मिश्रणता लक्षात
घेऊन करावे.

शिक्षकांनी अ-सर्व साध्ययुक्ततेच्या वापर
करण विद्यार्थ्यांच्या बुद्धिमत्तेला चालना
दयावी.

शिक्षकांनी सांस्कृतिक विविधतेनुसार
विद्यार्थ्यांचे गट पाडून छिकणवे, नेणेकरून
गुरातील विद्यार्थ्यां आपसात मूल्ये, ज्ञान
कोजाले इतरांमोक्त मित्रांची देवाणघेवाण
करतील.

शिक्षकांनी समाजातील विविध धर्म, जाती
वंशाचे वक्ते, नेते यांनर बलाबुल त्यांच्यातर्फे
विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करावे.

शिक्षकांनी सर्व जात, धर्म, वंशाच्या विद्यार्थ्यां
प्रती समान हृदयकोण ठेवावे.

भारत हे एक राष्ट्र असेल तरी भारताच्या
प्रत्येक प्रदेशातील लोकांची संस्कृती छिन्न
भाहे भारतातील विविध प्रांतांचा इतिहास,
भाषा, लोकांच्या परंपरा छिन्न छिन्न.
भारतातील विविध प्रांतांचा इतिहास, भाषा,
लोकांच्या परंपरा, धार्मिक, सेवा, इत्येव,
वंशभूषा, साहित्य कला, लोकसाहित्य, संगीत
नाचादी गोष्टी वेगवेगळ्या असल्याने निरीक्ष
प्रांतांस राहणाऱ्या लोकांची एक वेगळी
प्रांतीय संस्कृती असल्याने आढळून येते.
त्यामुळे सांस्कृतिक विविधता निर्माता
झाली आहे. भारताच्या कामच्या दृष्टीने
विविध धर्माचे आचार-विचार, उपासना
पद्धती, जीवनविषयक ज्ञानज्ञानयान

चिमिन्नता आढळते.

आपल्या देशातील प्रत्येक नातीच्या सांस्कृतिक मूल्यांमध्ये फरक आहे. देशाच्या निविद्य भागात वास्तव्य करणाऱ्या आदिवासींची संस्कृती वेगवेगळी आहे.

अशाप्रकारे भारतीय समाजामध्ये वैशिक, आर्थिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, जातीय, प्रांतीय भौगोलिक, राजकीय, शैक्षणिक आर्थिक, व्यापारी संबंधामुळे आज सर्व जगाच्या सीमा एकमेकांसाठी खुल्या झाल्या आहेत.

5

पृ ४

आामाजिक पैलू -

आामाजिक बदल याचा अर्थ आामाजिक अवस्था, शैक्षणिक वर्तन, शैक्षणिक दृष्टीकोन व सांख्यिकीय आंकडे इत्यादी मुख्य प्रश्न करतो.

आामाजिक बदल म्हणजे अत नवी शतकांनंतर जुळवून घेण्याची आवश्यकता वाढते होय.

आामाजिक अपेक्षेप्रमाणे वर्तन करण्याची क्षमता म्हणजे आामाजिक बदल होय.

आामाजिक बदलाचा असाही अर्थ जांगता येईल की, आपण ज्या वाऱ्याचे धडक असतो त्या गटातील व्यक्तींमध्ये संबंधात वाढ होणे, जवळीक वाढणे हातात विलेख्या नियमांचे पालन करणे, आामाजिक संबंधात येत जाणारी परिपक्वता म्हणजे आामाजिक बदल होय.

आामाजिक परिवर्तन -

शालक कुटुंबातील आयुष्य कुटुंबातील असतो (आतून धरावाहेर पडल्यानंतर त्याचा अर्थ घेणे) नैतिक, शैक्षणिक समाजाशी येतो. यासही संबंधाचा त्याचावर परिवर्तन होतो.

कुटुंब -

खरतर वालकावर विविध प्रकारचे संस्कार कुटुंबातच होत असतात. त्याचप्रमाणे आामाजिक पैलू पण त्याला घरातूनच शिकायला येतात. पैलू समजून घेण्यासाठी कुटुंब हे अतिशय महत्वाचे आहे. शत्रांशी कसे वागावे कसे वागले हे सर्व शालक कुटुंबातील व्यक्तींकडूनच शिकते. (याला दुसऱ्या मध्ये जाण्याची वेतव्यावची कुटुंबाने दिली पाहिजे). शालक कोणत्याही गोष्टीचे अनुकरण करणे ते कुटुंबातील सदस्यांचे व सदस्यांकडूनच निरीक्षण करून त्याचे अनुकरण करते. शालकाच्या घरातून जर अस्कार्य मिळत नसेल त्यांना अशुशिक्षित वाटते. आम्ही त्यांच्यात नैतिकता तयार होते.

कुटुंब हे नेहमी महत्कार्य करणारे नसेच कुणीना
पाव देणारे, मेस्कारी नसोयल असलेल तर
एका अल्पकालीन घडवला जातो.

- 2) शेजार - कुटुंबात राहिले असलेल तर शेजारी
शेजाराच्या सोबत त्यांचा चांगला संबंध असतो
त्यामुळे बालकाचाही शेजाराच्या सोबत चांगला
संबंध येतो. शेजारी हा बालकासाठी सुरक्षितता
निर्माण करतो. जर कुटुंबातील व्यक्ती बाहेर
जाणार असलेल तर शेजाराच्या मदतीवर
सोडून जातो. त्यामुळे शेजाराच्याचि घालकावर
परिणाम होतो.
शेजारी जर सुरक्षित असलेल तर त्याच्या बालका
च्या व्यक्तीमत्त्वावर चांगला प्रभाव पडतो. जर
आपण एखाद्या स्त्रीपुरुषांमधील राहत असलेल तर
तेथील गोष्टींचा बालकावर परिणाम होतो
त्यांचे शैक्षणिक त्याचे वित्त, त्यांचे शिक्षण
त्यांचे बोलणे या सर्व गोष्टीवर होतो.
शेजाराचा चांगला असलेल तर बालकावर त्याचा
चांगला परिणाम होतो. बालकाच्या व्यक्तीमत्त्वा
चांगले विकसित होते. त्यामुळे शेजारी हा
व्यापारिक पैलूवर भाव असलेलून असतो.

3) मित्र

बालकाचा मित्र करून घेणे शक्य
करून घेतो) काय करतो या सर्व गोष्टी
बालकाच्या व्यक्तीमत्त्वावर परिणाम करतात.
जर बालकाला मित्र सुसंस्कारी घरातून
असलेल तर बालक सुसंस्कारी होतो.
बालकाला चांगले वेळी लागते.
बालक कोणत्या वातावरणात वाढला याचा
त्याच्या व्यक्तीमत्त्वावर विशेष परिणाम होतो.
आपण जसे बालकाला शिकवतो तसा
तो बनतो.
आपल्या घरातील बालक ज्यागोष्टी करतात.

त्याच्या सोबती बालक कळतो त्यामुळे परित्र व्यापकपणे त्याच्या शैलिक बळित कारणे आधी त्याच कार्कि भवत विकसीत होत.

4) समान - जमाना जा लक्षकामची समतयसक जर आधी जेवारी जेता जमाना तीनी ज्याया बालकाच्या कार्किमत्ताखर परिणाम सेतो बालके मोठी सेतात, मोठे सेतात, तेका ककते की, कुडवातील समेच डीजान्का कुडवातीला ले बान्शुवु सेतात त्याच्या बालका वर परिणाम सेतो.

आफत न आणारे बालक म्हणजे ६ वर्षा खालील बालक हे धरतील फातीन्ही म्हणजेच तयस्कर मानसागायत आम्हिके समतात.

त्यांना त्यांच्यावगेवर सहायना आवडत झयत त्यामुळे त्यांना बोगारील मोठे शक्ती आवत सहायना आवडत. समानावून त्यांच्या विचारीना त्यांच्या कल्पना योग्य ले याव मिळतो.

३

प्र-5

3) कुमारावस्थेतील मानसिक विकासाची वैशिष्ट्ये -
 कुमारावस्थेत (१५ ते १८) वर्षांपर्यंत मानसिक क्षमतांचा उत्तम विकास झालेला असतो. या अवस्थेत विकसित झालेल्या मानसिक क्षमता सुढील प्रमाणे आहेत.

1) बुद्धीचा उत्तम विकास - कुमारावस्थेत बुद्धीचा अधिकतम विकास झालेला असतो. हारमोन यांच्या मतांनुसार १५ वर्षे, पीन्स आणि कोनार्ड यांच्या मते १६ वर्षे व रॉबिन्सन यांच्या मते १४ ते १६ वर्षांच्या मध्ये मानसिक विकास पूर्णत्वास येतो.

2) मानसिक स्वातंत्र्य - कुमारावस्थेत, सुद्धी, परंपरा जुंव्यां चाळीरिनी, अंधश्रद्धा यांमधील त्याग करून त्यांच्या बुद्धीला पटवून देणे स्वीकारून आपले जीवन स्वतःच्या वेगवेगळ्या नियमांनुसार व्यतीत करण्याची प्रयत्न करतो.

3) मानसिक गोरगता - कुमारावस्थेत मानसिक क्षमतांना निश्चित स्वरूप प्राप्त होते. कुमार स्वतः विचार करून समसूचनेने घेऊन एखादी समस्या सोडविण्यासाठी प्रयत्न करतो.

4) अवधान -
 बाल्यावस्थेत बालकाला एखाद्या गोष्टीवर अधिकवेळ लक्ष केंद्रित करणे कठिण जाते, पण कुमारावस्थेत हे अवधान क्षमतेचा पथप्ति स्वरूपात विकास झाल्यामुळे कुमाराला एखाद्या गोष्टीवर अधिकवेळ लक्ष केंद्रित करता येते.

5) विचारशक्ती -
 कुमारावस्थेत विचारशक्तीचा विकास झालेला असल्याने एखाद्या समस्येच्या प्रति उपाययोजना वृचनिव्व्याचा प्रयत्न करतो.

6) तर्कशक्ती - कुमारावस्थेत तर्कशक्तीच्या आधारेच कोणत्याही गोष्टीचा स्वीकार किंवा अस्वीकार कुमाराकडून केला जातो.

१) कल्पनाशक्ती -

कुमारतुल्येन कल्पनाशक्तीया वासिकनम विकास
आल्यामुळे कला, साहित्य, संगीत इत्यादी
रचनात्मक कार्यद्वारे कुमार आपल्या कल्पना
शक्तीला आशिल्ले करताना प्रयत्न करतो.

आशिल्लेचा विकास -

२) कुमारमध्ये विविध आशिल्लेचा विकास होतो.
उदा. पाचन संगीत नृत्य इ.

३)

लोकशाही व शिक्षण -

लोकशाहीतील मुल्यांचा मंगीकार करव्यासाठी
किंवा ती रूपविण्यासाठी शिक्षणासारखे प्रभावी
माध्यम नाही. भारताने धर्मनिरपेक्ष, समाजवादी,
समतेवर आधारित लोकशाही समाजरचना निर्माण
करव्याचे उद्येय आपल्या धर्मेद्वारे व्यक्त केले आहे.
तेव्हा लोकशाही व धर्मनिरपेक्ष जीवनपद्धतीत
आवश्यक झाली, वैचारिक क्षमता, हक्की करव्याची
सर्वथे जनतेमध्ये निर्माण करव्यासाठी शालेय
स्तरापासूनच टाविवधीचे मार्गदर्शनी मिळणे
आवश्यक आहे. कारण या मार्गदर्शनावुनच
विद्यार्थ्यांमध्ये चुळे चांगले नागरिक होव्यासाठी
आवश्यक गुणांची जोपासना ठावू शकते.

लोकशाही राज्यव्यवस्थेतील शैक्षणिक धोरण -

- लोकशाही निपठ शिक्षणाने व्यक्तीला महत्त्वाचे
स्थान असते. कारण व्यक्तीला स्वतःचे असे
विशिष्ट महत्त्व असते. दुसरे म्हणजे व्यक्ती हा
सामाजिक प्रगतीचा ती मुलस्रोत आहे. म्हणून
व्यक्तीच्या विकासाचा लोकशाही राज्यव्यवस्थेत
महत्त्वाचे स्थान आहे. म्हणून व्यक्तीच्या
विकासासाठी पुढील गोष्टी आवश्यक आहेत.

- व्यक्तीला शिक्षणाने व सामाजिक जीवनात
स्वातंत्र्य लाभणे.

- विद्यार्थ्यांमध्ये स्वातंत्र्य, समजा रत्यादी या
गुणांचा विकास करणे.

- सार्वत्रिक शिक्षणाची सोय करणे.

- शिक्षणापासून वंचित वर्गांचा शिक्षणामनासत
सांगित्त करून त्यांचा विकास करण्यासाठी शैक्षणिक
सोयीसुविधा, सवलती देणे.

3) गानिमेद विद्यार्थ्यांची लक्षणे:-
सांगित्त भारोच्च संघटनेने बुद्ध्यांकानुसार
वर्गीकरण केलेले आहे. ज्या व्यक्तीची बुद्ध्यांक
70 ते 90 मध्ये असतो. त्यांना गानिमेद
असे म्हणतात. 70 पेक्षा कमी बुद्ध्यांक असणारे
गानिमेद सामध्ये सोम्य, मध्यम, नीच अतिनीच
असे वर्गीकरण आहे. गानिमेद मुलांचा भावनिक
बुद्ध्यांक हा त्यांच्या बुद्धीच्या तुलनेने रस सरस
होतो. पण जर सोप्या विकास असेल तर
दुर्बलते भावनिक बुद्ध्यांक देखील कमी घेतो.
गानिमेद मुले ही बौद्धिक शिथिल अविकसित
असली तरी भावनिक असतात.

उदा - जर शक्ति आपण हावण्याची स्पष्ट
आयोजन केली. सर्वजण उल्लूकने भाग घेतात.
पण जर हावताना एक मुलगी अडथळून पडली
तर बाकीची मुले - मुली अंतिम रेषेकडे जाता
त्या मुलीकडे जातात. तिचा उठवून परत पळायला
शुरूवात करतात.
गानिमेद मुले आपण जेवढे सांगते तेपेढे काम
करतात.

4) शालेय विद्यार्थ्यांवर इंटरनेटचा पडणारा प्रभाव
मोबाइलचे वेड हल्ली सगळ्यांनाच लागते आहे.
सोशल मिडिया, मोबाइल गेम, व्हिडिओ साईट्समुळे
अनेकांना मोबाइल हातातून दूर ठेवण्यास
केवळ होण्यास शुरुवात होते.
इंटरनेटच्या वापरामुळे मुलांना एकटेपणाची
लक्ष लागीव होत आहे. त्यातून जराशी
शेते व त्यांच्या चरित्रामुळे अश्यासावर होत
आहे. त्यांना इंटरनेटचे व्यसन लागले आहे.
इंटरनेटमुळे सोशल मिडिया द्वारे विद्यार्थी विचारांची

वेताणघेवाठा करतात. आपल्या मित्रांशी
ते माध्यमांच्या साहाय्याने आपल्या मित्रांशी
सहकार्य भागी जवकीकता साधतात.
इतरनेतमुळे विद्यार्थी विविध क्षेत्रातील ज्ञान
मिळवतात.
अनुसंधानात माध्यमाच्या तालकावर विपरीतही
परिणाम होतो.
त्यामुळे इतरनेतवा तालपर योग्य प्रमाणातच केला
पाहिजे.

शिक्षणशास्त्र पदवी अभ्यासक्रम

बी.एड. द्वितीय वर्ष २० ते २०

B.Ed. 2nd Year - 20 20

श्रीलोकाना वेल्हेकर सामाजिक व बहुउद्देशीय शिक्षण संस्था

संत ज्ञानेश्वर शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
भानसहिबरा, (नेवासाफाटा), ता. नेवासा,
जि. अहमदनगर

Course-201

Course :- B.Ed. 2nd Year

Name of Subject :- Quality and Management
of school education

Practical work :- Study of school Management

छात्र अध्यापकाचे संपूर्ण नांव :- श. रुपाली दिलीप

मार्गदर्शक प्राध्यापकाचे नांव :- श. लोहार. व्ही. व्ही.

हजेरी क्रमांक :- 22

S.T.S.B.S.S.

Sant Dnyaneshwar B.Ed College Bharwadwar Tal. Haveria Dist. A.Nagar

Evaluation Chart

Activity - Practical

Subject Name - 201- Quality and Management of School Education

Practical No-1: study of school Management - Management of Infrastructural resources in school

Name of the Student: *Nehe Rupali Dilip* Roll.No. 222

Rating Scale 1) Unsatisfactory 2) Average 3) Satisfactory 4) Good 5) Excellent

No.	Criteria	1	2	3	4	5
1	Introduction, Need and Importance of Infrastructural resources.				✓	
2	School Building and Playground				✓	
3	Information about other Infrastructural Resources					✓
4	Availability of Infrastructural resources for school staff				✓	
5	Availability of infrastructural resources for students				✓	
6	Availability of infrastructural resources for co-curricular activities and sports.				✓	
7	Availability of infrastructural resources related to health: cleanliness, ventilation and light.					✓
8	Maintenance and optimum use of all infrastructural facilities				✓	
9	Provisions and equipments for Disaster management in the school premises.				✓	
10	Suggestions and educational implication.				✓	
	Total Marks -50					42

Sign of Assitant Professor Incharge

Jeher V V

शालेय पायाभूत

सुविधांचा

अभ्यास...

अनुक्रमिका

अ.क्र.	घटकाचे नाव	पान. नं.	व्याख्या
1.	पुस्त्यातना	1	
2.	सुसंगत सुविधांची गरज व महत्त्व	3	
3.	शारजेतील शैतिक सुविधा	4	
4.	शालेय इमारत व खिडंगण	5	
5.	शिक्षकांसाठी आवश्यक शैतिक सुविधा	7	
6.	विद्यार्थ्यांसाठी आवश्यक शैतिक सुविधा	9	
7.	अभ्यासानुवर्ती उपक्रम व खेळासाठी आवश्यक उपलब्ध सुविधा	11	
8.	आरोग्याशी संबंधित उपलब्ध सुविधा	13	
9.	सर्व उपलब्ध सुविधांचा योग्य वापर व व्यवस्थापन	14	
10.	आपत्ती व्यवस्थापन विषयक आवश्यक सुविधांची उपलब्धता	15	
11.	शैतिक उपयोग व समारोप	16	

प्रस्तावना

सन 2021-22 या शैक्षणिक वर्षात सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापिठांतर्गत पी.एड अभ्यासात विषय क्र. 209 शालेय शिक्षणातील गुणवत्ता आणि व्यवस्थापन या विषयात शाळेतील सुख-सुविधांचा अभ्यास हे प्राथमिक पुर्ण करावयाचे आहे.

संत रानेश्वर शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय भानसठिवरे, ता. नेवासा, जि. अहमदनगर या विद्यालयात शाळेतील सुख-सुविधांचा अभ्यास करण्यासाठी मी राहुरी येथील विद्यामंदिर प्रशाला व फनिष्ठ महाविद्यालय, मुंबई निवड केली. शाळेतील सुविधांचा अभ्यास करून मी हे प्राथमिक कार्य पुर्ण केले आहे.

कै. लाला शोठ बिहारी विद्या मंदिर प्रशाला व कनिष्ठ महाविद्यालय राहुरी

मुलभूत सुविधांची गरज व माग

शालेन्वे दैनंदिन कार्य व्यवस्थित पार पाडण्यासाठी नियोजनाची व मुलभूत सुविधांची गरज असते. नियोजन पार पाडण्यासाठी मानवी दळ्यावरून शारीरिक शक्ति महत्त्वपूर्ण ठरतात. शालेय कार्याच्या यशस्वीतेसाठी विविध मुलभूत सुविधांची गरज असते. श्मरत, आवश्यक शैक्षणिक साधने, ग्रंथालय, प्रयोगशाळा, छिडोगठा अभ्यासक्रम व वेळापत्रक यासाठी तांत्रिक व्यवस्था, सुसज्ज अभ्यापन कक्षा, विज्ञ पाठी यासर्व बाबी मुलभूत सुविधांमध्ये समाविष्ट होतात.

देशाच्या उत्कृष्ट नागरिक घडवण्यासाठी शालेय वातावरण उत्कृष्ट असणे आवश्यक आहे तरन्व त्याच्या मानसिक, बोद्धिक व शारिरीक विकास साध्य होऊ शकणार आहे. विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकास होण्यासाठी शालेय श्मरत व परिसर सर्व सुविधांनी परिपूर्ण असणे आवश्यक आहे.

शाळेतील भौतिक श्रुविषय

विद्यामंदिर, प्रशाळा, शहरी या विद्यालयात भौतिक श्रुविषय अभ्यासण्यासाठी गेले असता शाळेत खालील भौतिक श्रुविषय काढवून आल्या.

- 1) पुरातन इमारत
- 2) मैदान
- 3) प्रयोगशाळा
- 4) कार्यालय
- 5) वगळोल्या
- 6) प्रसाधनगृह
- 7) पिण्याचे पाणी
- 8) ग्रंथालय
- 9) शिक्षक कक्षा
- 10) प्रथमोपचार
- 11) संगणक कक्षा
- 12) खेळाचे साहित्य
- 13) शैक्षणिक साहित्य

शाळेची इमारत व क्रिडांगण

शाळेची इमारत ही विद्यार्थ्यांच्या सुख-सुविधांच्या विचार करून बांधण्याचा प्रयत्न केला आहे. शाळेची इमारत ही L आकाराची आहे. शाळेचे क्रिडांगण देखील प्रशस्त आहे. शाळेची इमारत एक मजली असून देखील हॅनॉविन कारभाराच्या, देखरेखीच्या दृष्टीने योग्य आहे. शाळा ही शहरी वातावरणापासून दूर आहे. शाळेत सर्व सुख सोयी उपलब्ध आहे. कार्यालय, वेगवेगळ्या ग्रंथालय, शिक्षक कक्षा, प्रयोगशाळा, विद्यार्थ्यांच्या विचार करून बनविण्यात आल्या आहेत.

इमारतीचे वर्णन

- १) विद्यालयाची इमारत वास्तुशास्त्रानुसार शास्त्रातील तंत्रांनुसार बांधण्यात आला आहे.
- २) विद्यालयाची इमारत एक तृतीयांशापेक्षा कमी आहे.
- ३) इमारत मर्यादापेक्षा 6 m अंतर सोडून बांधण्यात आली आहे.
- ४) इमारतीचे बांधकाम भक्कम व सुरक्षित आहे.
- ५) इमारतीला प्रशस्त पुरवठा आहे. इमारतीला दोन उजवे आहेत. त्यांच्या पायऱ्यांत योग्य अंतर आहे.
- ६) इमारतीच्या मध्यावर मुख्याध्यापक, उपमुख्याध्यापक व प्रशासकीय कार्यालय आहे.
- ७) इमारतीत विद्यार्थी संख्येची व्यवस्था होईल इतके वर्ग आहेत.
- ८) इमारतीची स्वच्छता ठेवण्यासाठी योग्य प्रमाणात दक्षता घेतली जाते.

शिक्षकांसाठी आवश्यक भौतिक सुविधा

शाळेमध्ये शिक्षकांची भूमिका खर्चात महत्त्वाची असते. योग्य शिक्षण देण्यासाठी शिक्षकांना योग्य भौतिक सुविधा उपलब्ध असणे गरजेचे असते. या शाळेमध्ये मला शिक्षकांसाठी पुढील भौतिक सुविधा आढळल्या.

१) शिक्षकांसाठी रूटाफरूम :

शाळेमध्ये शिक्षकांसाठी स्वतंत्र वेळोवेळी उपलब्ध असलेले रूटाफरूम आहे. इमारतीच्या मध्यावर असलेले रूटाफरूम वर्गखोल्यांपरून समान अंतरावर आहे. विद्यार्थी शिक्षकांशी सहज संपर्क करू शकत असल्याने शिक्षक विद्यार्थ्यांचे मैत्रीपूर्ण संबंध दिसून आले.

२) फलक :

फलक हे वर्गात सहज उपलब्ध होणारे अध्यापनाचे प्रभावी असणारे साधन आहे. या शाळेमध्ये काही वर्गात काळ्या रंगाचे तर काही वर्गात हिरवे फळे दिसून आले.

३) लफले / पृथ्वीगोल / भूमिती साधनांची उपलब्धता :

शिक्षण अधिक प्रभावीपणे होण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या शैक्षणिक साधनांची उपलब्धता शाळेत दिसून आली. अनेक शिक्षक अध्यापन प्रभावी

ठेव्यासाठी शाळांना वापर करतांना दिव्युन आले

१) वाहनांच्या वाहनांच्या

शिक्षकांची वाहने लावण्यासाठी स्वतंत्र वाहनव्यवस्था शाळेच्या परिभरात दिव्युन आली.

२) शाळांच्या शिक्षकांच्या / गोप्यत्राकांची उपलब्धता :

सर्व शिक्षकांना आपल्या वर्गाच्या अडवाला ठेवण्यासाठी स्वतंत्र रजिस्टर आहेत.

३) शाळांच्या शिक्षकांसाठी स्वतंत्र लॉकर व्यवस्था :

शिक्षकांना आपले साहित्य ठेवण्यासाठी स्वतंत्र लॉकर व्यवस्था शाळेमध्ये आहे.

विद्यार्थ्यांना आवश्यक भौतिक सुविधा

विद्यार्थ्यांना शाळेमध्ये आगंती व आरामदायी वाटोव यासाठी अनेक भौतिक सुविधांची आवश्यकता असते. या शाळेमध्ये मला विद्यार्थ्यांसाठी पुढील भौतिक सुविधा आढळून आल्या.

1) वर्गातील बेंचकीची व्यवस्था :

कोठरीही सुविधा देताना विद्यार्थ्यांच्या मोठ्या प्रमाणावर विचार केलेला आहे. बेंच डेस्कमध्ये कमीत कमी 2½ फुटांचा मार्ग आहे. सर्व विद्यार्थ्यांना पुरेशी बेंचक व्यवस्था प्रत्येक वर्गात आहे.

2) पिण्याच्या पाण्याची व्यवस्था :

पिण्याच्या पाण्याची योग्य सोय आहे. 600 व 1000 लीटरच्या दोन टाक्या आहेत. विद्यार्थ्यांना पाणी पिण्यासाठी 15 नळ आहेत. योग्य नियोजन असल्याने पाण्याचा अपव्यय होताना दिसत नाही. पिण्याचे व वापरण्याचे पाणी अशी स्वतंत्र सोय आहे. पाया जाणाऱ्या पाण्यावर फुलझोडे लावलेली आहेत. पाणी पिण्यासाठी पेले उपलब्ध आहेत.

पिण्याच्या पाण्यात अंतुनाशक औषधांच्या वापर केला जातो. व नियमित टाकी स्वच्छ केली जाते.

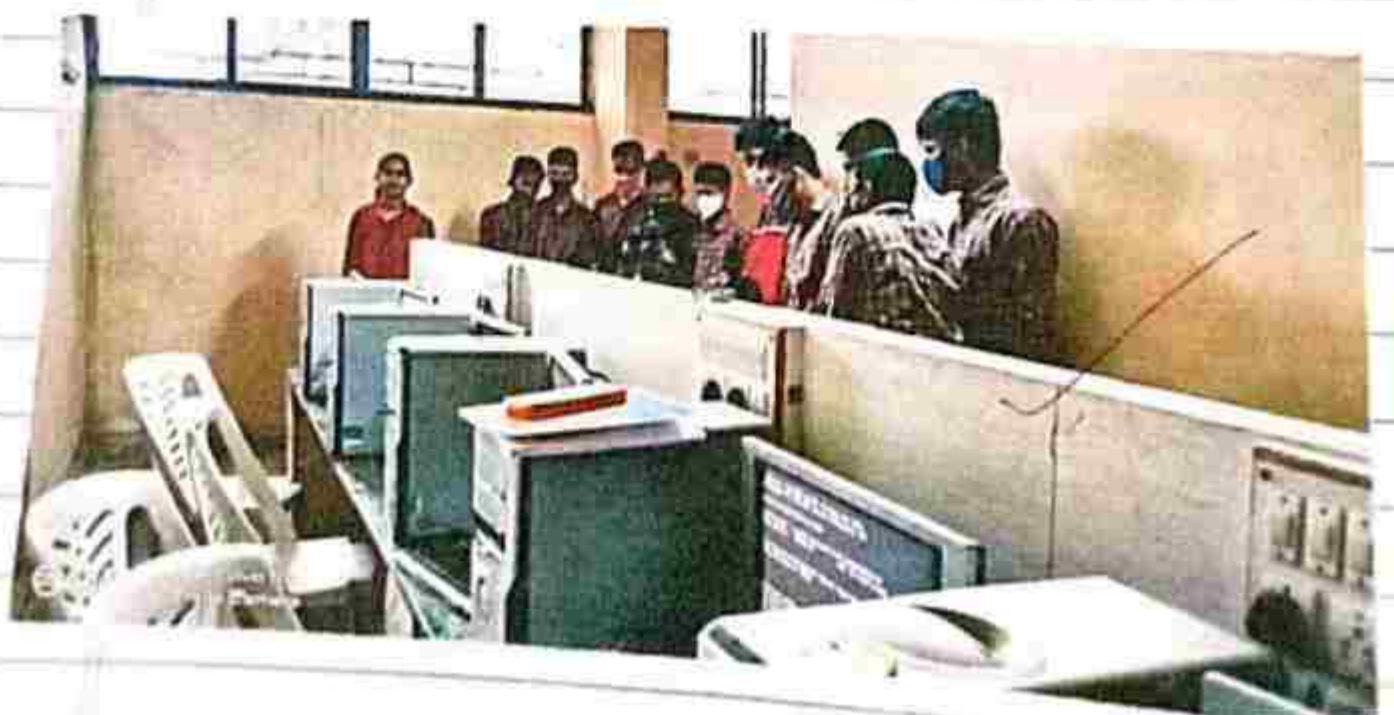

स्वच्छतासुद्धी शिष्टा विद्यार्थी संख्येच्या प्रमाणात घेण्याची आहे. मुला व मुलींसाठी स्वतः स्वच्छतासुद्धी उपलब्ध आहेत. मुलांक प्रमाणात चांगी स्वच्छता आहे. शोध यंत्रणांची योग्य केली आहे. गंधे घेतलेही निव्वळ किंवा चांगी साचणार नाही याची दखता घेण्यात आली आहे. शाळेच्या एका कोपऱ्यात स्वच्छतासुद्धी आहे व याची योग्य प्रमाणात साफसाफाई केली जाते व योग्य निगा राखली जाते.

५) शालेय पोषण आहार :

शाळेच्या विद्यार्थ्यांना शालेय पोषण आहार पुरवण्यात येतो. यात प्रागुच्चाने भात, उखळी सोबत शमावेश घेतो. आहार व्यावस्थित स्वच्छतासुद्धी शिष्टावता जातो. व योग्य प्रकारे वाटप केला जातो. चांगुळे शाळेची विद्यार्थी संख्या वाढली आहे.

अभ्यासानुवर्ती उपलब्ध उपक्रम व खेळासाठी आवश्यक उपलब्ध सुविधा

१) ग्रंथालय :

शाळेचे ग्रंथालय व वाचनालय विद्यार्थी अखेच्या वापर / विचार करून घेऊ शकते आहे. ग्रंथालय व वाचनालय एकाच ठिकाणी आहे. ग्रंथालयात विविध प्रकारची पुस्तके उपलब्ध आहेत. त्यामुळे विद्यार्थ्यांना बरीच ज्ञान प्राप्ती होते व वाचनाची गोडी लागते.

२) प्रयोगशाळा :

शाळेचे विज्ञान विषयासाठी प्रयोगशाळा व भुगोलाची प्रात्यक्षिक साधने उपलब्ध आहेत. विद्यार्थ्यांनी फक्त प्रात्यक्षिक करण्यास वाव मिळते.

३) संगणक कक्ष :

आधुनिक काळाची गरज असलेले संगणक ज्ञान विद्यार्थ्यांना देण्यासाठी स्वतःच संगणक कक्ष आहे. शाळेमध्ये 12 संगणक संच असून दोन प्रशिक्षित शिक्षक आहेत.

४) क्रिडासामुह्यी :

शाळेच्या प्रशस्त क्रिडांगणात खो-खो, बॉल, मल्लखोब आहे. तसेच फुटबॉल मैदान आहे.

विविध प्रकारच्या खेळांची साधने शाळेमध्ये असून प्रयोगिक शिक्षक आहेत. खेळांमध्ये शाळेचे अनेक स्पर्धामुन यश मिळवले आहे. प्रामुख्याने खो-खो, कबड्डी खेळ खेळले जातात.

३) शाळासमोरील शाळासाथ उपक्रम :

सुसज्जित -

शाळेच्या परिसरात विद्यार्थ्यांनी अनेक सोड लावली असून त्यांची निगा राखण्यासाठी लागवारी अनेक साधने खुरपे, फावडे, जारी इ. शाळेत आहेत.

उन्हेटसंमेलन :

शाळेच्या संमेलनासाठी आवश्यक स्टेज शाळेत आहे. तसेच टेपरेकॉर्डर, माइक व्यवस्था आहे.

आरोग्याशी संबंधित उपलब्ध सुविधा

विद्यार्थी व शिक्षकांचे आरोग्य ही महत्त्वाची गोष्ट असते. शाळेमध्ये अनेकदा विद्यार्थ्यांना खेळामध्ये आघवा अनावधानाने दुखापती होण्याची शक्यता असते. त्यादृष्टीने आवश्यक प्राथमिक साधने उपलब्ध असणे शाळेची गरज आहे. या शाळेमध्ये मला आरोग्याशी संबंधित पुढील सुविधा आढळून आल्या.

1) प्रथमोपचार केंद्र :

शाळेमध्ये प्रथमोपचार साधने उपलब्ध आहेत. वॅडग, आयोडीन, अँटीसेप्टिक, क्रीम, वेदना-शामक औषधे व साधारण गोळ्या औषधे उपलब्ध आहेत.

2) विद्यार्थ्यांची पक्षाघात एकदा आरोग्य तपासणी - तर डॉक्टरांना वारंवार शाळेतील विद्यार्थ्यांची आरोग्य तपासणी करण्यात येते.

3) वैद्यकीय स्वच्छतेसह्य मार्गदर्शन - विद्यार्थ्यांना वैद्यकीय स्वच्छतेसह्य मार्गदर्शन करण्यात येते व आठवड्यात एकदा शिक्षकांमार्फत दाल, नखे यांची तपासणी करण्यात येते.

उपलब्ध सुविधांचा योग्य वापर व व्यवस्थापन

- १) शाळेमध्ये असणाऱ्या पिढ्यांच्या पाढ्यांच्या टाक्यांची स्वच्छता वेळोवेळी होते. सर्व विद्यार्थी योग्य वापर करतात. अपव्यय होत नाही.
- २) शालेय प्रिंटिंगाच्या वापर परिपाठ तसेच विविध मैदानी खेळांसाठी करण्यात येतो.
- ३) शैक्षणिक साधनांच्या वापर सर्व शिक्षक प्रभावी अध्यापनासाठी करतात.
- ४) स्वच्छतागृहात स्वच्छता दिवून आली विद्यार्थी योग्य पद्धतीने वापर करतात.
- ५) खेळांची विविध साधने विद्यार्थी वापरतात.
- ६) प्रयोगशाळेचा उपयोग करण्यात येतो. साधनांची योग्य निगा राखण्यात आलेली आहे.
- ७) ग्रंथाख्यात अनेक पुस्तकांचे नियोजन व्यवस्थापन ग्रंथपाल अचूक करतात.
- ८) वेगळे वापर काटकसरतीने करण्यात येतो.

आपत्ती व्यवस्थापन विषयक आवश्यक सुविधांची उपलब्धता

भुकेप, पुर अशा आपत्तीजनक परिस्थितीत आपत्ती व्यवस्थापन साधने आवश्यक असतात. या साधनेंमध्ये मला आपत्ती व्यवस्थापन विषयक सुविधांची पुरेशी उपलब्धता जाणवली नाही.

- शाळेची इमारत भुकंपरोधीत आहे.
- आगरोधक साधने शाळेत आढळून आली नाहीत.
- सर्व वर्ग खोल्या डन, वारा, पाहुस सोपासून सुरक्षित आहेत.

शैक्षणिक उपयोजन

- 1) सर्व शिक्षा अभियान अंतर्गत पायाभूत सुविधांची गरज व महत्त्व लक्षात घेता शाळेतील उपलब्ध सुविधांची पाहणी केल्याने शालेय व्यवस्थापकांच्या अभ्यास होते.
- 2) विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी पायाभूत सुलभूत सुविधा असणे आवश्यक आहे.
- 3) शालेय परिक्षण केल्याने सुलभूत सुविधांची गरज लक्षात येते.
- 4) शाळेच्या तुलनात्मक अभ्यास केल्याने शाळेतील समस्यांची कशी हाताळणी होते, हे लक्षात येते.
- 5) विद्यार्थी सध्या टिकून राहावी यासाठी पौढार शिक्षनाविरोधक मुलभूत सुविधा ठरजेच्या आहेत हे समजते.
- 6) सुलभूत सुविधांमुळे विद्यार्थी आनंददायी शिक्षा घेऊ शकता.

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, वु नेहे स्थाली दिलीप सोनी वी एड अध्यापकमार्गी शालेय शिक्षणातील सुशक्ता आणि व्यवस्थापन या विषयांमधील शालेय पाठ्याभुत सुविधांचा अध्याप हे प्रात्याक्षिक कार्य पूर्ण करण्यासाठी आमच्या शाळेला गेट दिली

शाळेतील उपलब्ध झालेल्या सर्व शैक्षणिक सुविधांचा अध्याप सोनी आमच्या मार्गदर्शनाखाली केला शालेय जीवनात विद्यार्थ्यांना सर्वांगीण विकास होण्यासाठी शाळेत वेगवेगळ्या सुविधा उपलब्ध आहेत सदर प्रात्याक्षिक कार्य छान अध्यापकाने व्यवस्थितरित पूर्ण केले आहे. सदरने प्रमाणपत्र छान अध्यापकाने दि. 25/11/2021 च्या लेखी मागणी अगुस्तार देव्यात येत आहे.

र.श.ळ - राहुरी

दिनांक 25/11/2021

मुख्याध्यापक

ः लालाशेट विहाणी विद्या मंदिर प्रशाला
राहुरी, ता. राहुरी, जि. महमदनगर

Signature

Name - Hebe Rupali Dalia

Roll No - 22

Div - B

एन. सी. एस. सी. एन. एन.

सा सांख्यिक विभाग मण्डलस्तर, गुवाहाटी

दिनांक: वर्ष 2021-2022

विषय - प्रारंभिक शिक्षणकारी गुणवत्ता आणि व्यवस्थापन

सूचना - 1) पूर्ण पूर्ण संतुष्टिपूर्वक आवेदनक आहे. 2) प्रत्येक घन 2 गुण देईल.

3) बरोबर पर्याय निवडून त्याचे तर्कसंगत स्पष्टीकरण देण्याची संधी आहे.

गुण - 40 (MCQ Examination)

दि 13/2/2022

वेळ - 11 ते 12.30

36
50

Leh

1. व्यवस्थापनाचे प्रमुख कार्य आहे.

अ) नियंत्रण क) विवरणसंग्रहण घ) वरीलपैकी नाही

क

2. पूर्णनिवृत्तीनंतर उच्चशिक्षण क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या शिक्षकांची नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) व्यवस्थापन ब) व्यवस्थापक क) व्यवस्थापन घ) वरीलपैकी नाही

घ

3. एकाच कार्यक्षेत्रात कार्यरत असलेल्या शिक्षकांची नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) व्यवस्थापन ब) नियोजन क) समन्वय घ) वरीलपैकी नाही

घ

4. समान उच्चशिक्षण क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या शिक्षकांची नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) संघटक ब) समन्वयन क) संकलन घ) वरीलपैकी नाही

घ

5. एकाच क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या शिक्षकांची नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) समन्वयन ब) संघटक क) संकलन घ) समन्वय

क

6. व्यवस्थापनाचे प्रमुख कार्य आहे.

अ) व ब) उ क) म घ) त

घ

7. एकाच क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या शिक्षकांची नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) वरीलपैकी नाही ब) वेळोवेळी नियुक्ती क) नियुक्ती घ) वरीलपैकी नाही

घ

8. एकाच क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या शिक्षकांची नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) पीटर् ड्रॉप ब) हेबी फॅक्ट क) जॉर्न हेरी घ) ऑन

घ

9. वरवीच्या मर्यादा सटोरीत वर्गानुसार कार्य व गुणवत्ता यांच्या मूल्यांकनाची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) गुणवत्ता ब) मूल्यमापन क) व्यवस्थापन घ) मूल्यनिर्धारण

घ

10. वेळोवेळी नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) रूप ब) वर्गी क) अनुसंधान घ) वरीलपैकी नाही

घ

11. 'कालांतराने वेळोवेळी योग्य नियोजन नियोजन आणि कालानुसार बदलणे' म्हणजे होय.

अ) वरवी ब) वेळोवेळी क) नियोजन घ) प्रारंभिक

घ

12. शिक्षण क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या शिक्षकांची नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया म्हणजे होय.

अ) नियोजन ब) नियोजन क) नियोजन घ) वरीलपैकी नाही

घ

12 औपचारिक साक्षात्काराची _____ ही आवश्यकतापूर्वक आहे व संकल्पना विकसित करण्याचा प्रयत्न केला.

- अ) वेळाने भरतो
- ब) थोड्या इतर
- क) अंतिम एवढेच
- ड) जाईल

✓ ब

13 संपूर्ण गुणवत्ता आवश्यकता पूर्ण म्हणजे एखाद्या संस्थेतील प्रत्येक मंडळ आणि प्रत्येक व्यक्तीचा समावेश _____ गुणवत्तासाठी केला जातो.

- अ) जाईल
- ब) गुणवत्ता
- क) निवडाने
- ड) अहवाल

✓ क

14 सेवानुसंगीत _____ होण्यापूर्वी दिले जाणारे शिक्षण म्हणजेच _____ परिशिक्षण होय.

- अ) सेवानुसंगीत
- ब) एकात्मिक
- क) सेवापूर्व
- ड) यापैकी नाही

31

15 सेवानुसंगीत शिक्षणाला नववर्षीय तंत्र अद्ययावत पध्दती नवीन विचार याचिन्वी जॉन अध्यावत करण्यासाठी हे परिशिक्षण वेगळे आयोजित केले जातेत त्याला _____ परिशिक्षणम्हणतात.

- अ) सेवानुसंगीत
- ब) एकात्मिक
- क) सेवापूर्व
- ड) यापैकी नाही

31

16 दुसऱ्या शिक्षण हे _____ विद्यार्थ्यांना द्यावे दिले जाते.

- अ) Y.C.M.U
- ब) S.P.P.V
- क) B.B.V
- ड) यापैकी नाही

✓ ब

17 _____ जाण विसरून तंत्रज्ञान यांची अद्ययावतता ठेवणे म्हणजे साधनसंपत्तीचा विकारा होय.

- अ) मर्यादीत
- ब) स्वयंचालित
- क) प्रेरणा
- ड) यापैकी नाही

✓ ब

18 विकसित मनुष्य शैलीचे _____ प्रकारात वर्गीकरण केले.

- अ) दोन
- ब) चार
- क) तीन
- ड) सहा

3

19 मॅकडोनाल्डने व्यवस्थापकीय मनुष्य शैलीचे _____ प्रकारात वर्गीकरण केले आहे.

- अ) दोन
- ब) तीन
- क) चार
- ड) पाच

✓ ब

20 लोकांनी लोकशाही घालविलेजी शैली म्हणजे _____ शैली होय.

- अ) हुकुमशाही
- ब) लोकशाही
- क) राजेशाही
- ड) यापैकी नाही

3

21 मॅकडोनाल्डने व्यवस्थापनाच्या _____ मनुष्य शैलीला अधिक महत्त्व दिले आहे.

- अ) सत्ताशाही
- ब) लोकशाही
- क) हुकुमशाही
- ड) यापैकी नाही

✓ ब

22 1954 च्या धोरणानुसार _____ मध्ये नोक घेऊ शकण्याची ज्ञानी _____.

- अ) 1954
- ब) 1958
- क) 1960
- ड) 2000

23 विद्यार्थ्यांच्या रुढीगण विकास म्हणजेच 34 चा विकारा होण्याला _____ यांनी महत्त्व दिले आहे.

- अ) डॉ. अंबेकर
- ब) महत्त्वा गांधी
- क) विनाबा भावे
- ड) महत्त्वा पुणे

31

24 विद्यार्थ्यांच्या जीवनाला योग्य आकार देणारा शिल्पकार म्हणजे _____.

- अ) शिक्षक
- ब) पालक
- क) शिक्षक
- ड) मुख्याध्यापक

✓ क

Sant Dnyaneshwar B.Ed. College

Bhanshivare, Tal- Newasa, Dist- Ahmednagar

Name Nehe Rupali Delip

Class SYBED

Div B

Roll No. 22

Day & Date 1/6/22 ~~Monday~~

Subject शालीय विलयातील

Language of Answer Marathi

गुणवत्ता आणि व्यवस्थापन
Examination

Supervisor's Signature

Question No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Total Marks
Marks obtained	12	12	12	12	12						60/80

Examiner Signature

प्र. 9) व्यवस्थापन म्हणजे काय?
 → लोकांकडून काम करवून घेण्याची कला म्हणजे व्यवस्थापन.
 समाज आणि राष्ट्राच्या उद्दिष्टांनुसार शिक्षण विभागाने संचालन आणि संवर्धन करणे म्हणजे औद्योगिक व्यवस्थापन होय.

• हेनरी फेअॉलच्या व्यवस्थापनविषयक सिद्धान्त -
 आधुनिक युगात उद्योगधंद्यात लगेच औद्योगिक व उत्तर ज्ञानात व्यवस्थापन हे अत्यंत कठीण व महत्त्वाचे कार्य आहे. हेनरी फेअॉलच्या व्यवस्थापन सिद्धान्त मुळात वेगळे आहे, परंतु कर्मचाऱ्यांच्या साहाय्यावर तितकेच लक्ष केंद्रित केलेले नाही. जितके तात्कालीन व्यवस्थापनात दिलेले आहे, हेनरी फेअॉलच्या व्यवस्थापन हे कर्मचाऱ्यांच्या व्यवसायातील महत्त्वपूर्ण आंतरिक स्थान नमुद न करता पूर्णतः संस्थेवरच केंद्रित आहे. तात्कालीन व्यवस्थापनात त्या

त्याच्या अर्थानेच म्हणून आहे.

तत्कालीन व्यवस्थापन अभ्यासात (त्या) कर्मचाऱ्यांच्या अकारणकार्ये कार्येवर आणि मानवी संसाधने जोर दिलेला आहे त्याऐवजी हे (कर्मचाऱ्यांच्या) व्यवस्थापन सिद्धान्तामध्ये व्यवस्थापन स्तराची संतुष्टता मांडलेली आहे.

व्यवस्थापनाचे क्वांटिटीची चीज करिते व गुणवत्ता स्वरूपात निर्देशून देणे (कर्मचाऱ्यांच्या) व्यवस्थापनामध्ये तत्कालीन व्यवस्थापनाच्या उचिततेवर जोर देणे आहे.

आपल्या स्वनात्मक आणि शुद्ध विचारसरणीमुळे हे (कर्मचाऱ्यांच्या) व्यवस्थापन विषयक सिद्धान्त तत्कालीन व्यवस्थापन मतांपेक्षा अधिक प्रमाणात वापरला जातो. दूरदृष्टीदोष, संघटन, अक्षर, समन्वय आणि नियंत्रण अशा पांच महत्त्वाचे घटक हे (कर्मचाऱ्यांच्या) व्यवस्थापन विषयक सिद्धान्तामध्ये आहेत अशांच्यामुळे तत्कालीन व्यवस्थापन विषयक सिद्धान्तोपेक्षा जास्त परिणामकारकता आली आहे.

• पीटर ड्रकर -

उद्दिष्टाद्वारे व्यवस्थापन ही संकल्पना प्रथम पीटर ड्रकर यांनी मांडली या संकल्पनेनुसार कोणत्याही व्यवस्थापनाचे सर्वात महत्त्वाचे कार्य म्हणजे उद्दिष्ट ठरविणे होय. विविध उपक्रमानेच हा लक्ष्याच्या उद्दिष्टांमध्ये रुपांतर करून ती उद्दिष्टे व्याप्तिगत वियोग्ये रुपांतरित आली पाहिजेत आणि प्रत्येक व्यक्तीचे प्रथम संस्थेच्या उद्दिष्टांकडे

वक्तव्ये पाहिजे. यासाठी व्यवस्थीन्यु।
प्रयत्नावर वाटकुळी दडपण. आठव्यापेक्षा।
व्यवस्थीन्यु। मनातील भावनेला आस्वांग केले
पाहिजे

घोटे इतर चांच्या मते निर्णय घेणे
हे एक व्यवस्थापकांचे महत्त्वाचे कार्य
आहे. निर्णय घेणे म्हणजे फक्त
यांत्रिक व लौकिक स्वरूपाची कृत्रिम
नसुन ही एक ठाळी प्रक्रिया आहे जी
आमच्या व्यवस्थापक आणि कर्मिष्ठ
सहाकारी यांच्यामध्ये काही विशिष्ट
निकल निश्चित केले जाणाने पुर्यांच।
मुल्यांकनाकरिता उपयोग केला जातो.

इंग्लिष्टानुसार व्यवस्थापन या शब्दाचा
अर्थाने केल्यास नियोजन समन्वय आणि
व नियंत्रण हे कार्य व्यवस्थापकांना कार्यक्षमतेने
घार पाडता येतात.

10

प्र. 2. सेवापुर्व प्रशिक्षण मध्ये कार्य सेवापुर्व प्रशिक्षणाचे आवश्यक कार्य व मर्यादा स्पष्ट करा.

→ 1) सेवापुर्व प्रशिक्षण सेवेमध्ये रूग्ण होण्यापुर्वी दिले जाणारे शिक्षण म्हणजे सेवापुर्व प्रशिक्षण होय.

2) सेवा होण्यापुर्वी ज्या सेवेसाठी आवश्यक प्रसाराची कोशल्या पुढे करणे संपूर्ण यशस्वीपणे पदापेक्षा करव्यासाठी दिल्या आज्ञांच्या प्रशिक्षणास सेवापुर्व प्रशिक्षण असे म्हणतात.

• सेवापुर्व प्रशिक्षणाचे कार्यदे -

- 1) सेवा रूग्ण होण्याची पात्रता पुढे करव्यासाठी.
- 2) सामाजिक परिवर्तन साधण्यासाठी.
- 3) समाज व शाळा यामधील योग्य दुवा बनवण्यासाठी.
- 4) ज्ञानदूदापी अभ्यापनाकरीतर शास्त्रीय दृष्टीकोन करव्यासाठी.
- 5) सेवेसाठी आवश्यक असलेली कोशल्या मुल्या घिळीत शिक्षण मिळव्यासाठी.
- 6) आधुनिक तंत्रगानाघिळीत शिक्षण मिळव्यासाठी.
- 7) शिक्षक पेशाविलयी व्यापक दृष्टीकोन निर्माण करव्यासाठी.
- 8) विविध शालेय उपक्रम तसेच सामाजिक वाघिलकी निर्माण होव्यासाठी.
- 9) शिक्षणाबाबत निर्माण होणाऱ्या वेगवेगळ्या समस्या तात्काळ सोडविल्यासाठी.

- 10) खानकीकरणामध्ये शिक्षकांनी शुभिका, जागतीकरणामध्ये शिक्षकांनी शुभिका, उदारिकरणामध्ये शुभिका समाग्र्य वाढ्यासाठी.
- 11) पर्यावरणातून अन्वयनक घडून येणार लक्षात घेवूनच नैसर्गिक आपत्ती टाळण्यासाठी.
- 12) शिक्षक उत्कृष्ट संयोजक, नियोजक, व्याख्यापक समुपदेशक मार्गदर्शक बनण्यासाठी.
- 13) शाळांमधील शिक्षकनिष्ठतेक लक्षात घ्यावून (दुर्घटना, लबा, सुविधा, समाजतयारीसाठी).
- 14) शिक्षकांच्या प्रत्येक लालचीत लक्षात घ्यावून विकसित वाढ्यासाठी.

• लितापुर्व प्रशिक्षणाच्या मर्यादा :

- 1) शिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रमात शिक्षकांच्या नैसर्गिक कमी प्रतिसाद मिळतो.
- 2) प्रशिक्षण कालावधीत सुधारित नैसर्गिक उपकरणांच्या व साधनांच्या अभाव.
- 3) शिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रम शक्यतेताने नियोजनाच्या अभाव.
- 4) प्रशिक्षण वेळाने, तरा मार्गदर्शकांच्या अभाव.
- 5) कोणत्यावेळी कोणते प्रशिक्षण द्यावे यामध्ये संकमता होण्याच्या अभाव.
- 6) शाळांच्या अधिक कामांमुळे मुख्याध्यापक संकमतेत शिक्षकांना प्रशिक्षणात पाठविण्यास उत्सुक नसतात.
- 7) प्रशिक्षणात चर्चा करणे, समितीत घेणे, परिसंवाद घेणे, या गोष्टींच्या बाबत कर्ता जातोच असो नाही.

(६) परिष्काराक अवकाशांचा पूर्ण करण लागीन
आवयण परती आपल्या शिक्षावांचे
काहि वा भावणेने मने विवेकाक
परिष्काराक राखणगी नसतात.

१

६.३. शिक्षावांचे व्यावसायिकरणा म्हजें कार्य
आपला हे शिक्षावा यशस्वी वा नासो
नासो पांचे करणे रकत त्यावर उपायधोरणा
सुचवा.

• शिक्षावांचे व्यावसायिकरणा :

जवन हा मानवांचा स्वाधीभाव आहे.
मानवी क्षमता आनी परिस्थितीनुसार प्रत्येक
काळाक वेगवेगळ्या लक्षणां आनी
जवन सर्वांत महत्त्वाच्या आसतात.
शिक्षावांचेनात घडून येणे आतशयक आहे
शेव्या रीतरे मळाशे वेळोवेळीन शिक्षावांचे
आवयण प्रमाणात लक्ष घडून येणे
यत ~~सुचवणे~~ आहे. हे त्या शासकांच्या
द्वारेणें पुन्हाकेंद्रीय शिक्षण प्रक्रियेचेर
विशेष भर देवंचे आसा. परंतु राष्ट्र व
समाजाच्या शरणांची आनीव आल्याने
शिक्षावांचा व्यावसायिकरणाची आवश्यकता
निर्माण जाता.

शिक्षावांचे व्यावसायिकरणा
करण्यासाठी स्वतंत्रवेळार कालखंडात मुदलीन
आयोगान सर्वप्रथम व्यावसायिक आख्याल-
नाचे महत्त्व विषय केलें. त्यांतून
१९४६-६० च्या काळाशे आयोगान
व्यावसायिक शिक्षण आयोगांतून

शिक्षाचा या परकांतर विजेत कर देणा. पुढे N.C.E.R. या प्रयत्नातून डॉक्टरीलर वरून मध्ये उच्च माध्यमिक स्तरावरील शिक्षाचा पुनरावलोकन करून शिक्षाचा व्यावसायिकता व्हावे यासाठी एक आदेशीपत्राचा समस्या नेमली.

• भारताने शिक्षाचे व्यावसायिकता अग्रगण्यी होण्याची कारणी

1) तरा प्रशिक्षकांच्या अभाव उच्च व्यावसायिक कौशल्य सेपादित केलेली व्यक्ती हे शिक्षक पुराकडे न वळता कंपनी होता. मूल्या पगाराच्या नोक्या मिळवितात. त्यामुळे प्रशिक्षकात अडचण होते.

2) व्यावसायिक शिक्षणाबाबत विद्यार्थ्यांच्या उदात्त दृष्टीकोन - इंग्लिश, बुतारकाम, लोहारकाम, सेमिस्ट्रिकल, मेकॅनिकल, फिटर इत्यादी. आध्यात्मिकता वाढता विद्यार्थ्यांच्या नकारात्मक दृष्टीकोन आहे. हे कार्य व्यावसायिक दृष्ट्या कमी प्रतिष्ठीत आहे असे मानले जाते.

3) संशोधनाच्या सुविधांचा अभाव व्यावसायिक क्षेत्रात संशोधन करव्यासाठी संशोधकांना मोठ्या प्रमाणात आर्थिक मदतीची अपेक्षा करते. I. I. I. सारख्या संस्था सोडल्यास इतर विद्यापीठ संस्था संकटाने संशोधकांसाठी अतिशय काल्य प्रमाणात मदत मिळते.

(1) प्राथमिक कार्यान्वयन माहावतः
व्यावसायिक शिक्षण हे कोशाच्या-
बिंदीतून आसल्यानी, व्यावसायिक परिहाल
आणवण आसल्यानी गरज आह. परंतु
सुवासी व्यावसायिक शिक्षणाला
संश्लेषिक आगारा जाणव गरज दिणे
जात नाह.

(2) शिक्षणाचे माहावतः
व्यावसायिक शिक्षणाने माध्यम
हे विशेषतः देशी असणे. देशीत जणु
लाऊन आणणे खड्यात राहणात. काही भाग
दुर्गम लोकवस्ती, आदिवासी, निरक्षर आह.

• अन्य माध्यमिक शिक्षणाने व्यावसायिक
यशस्वी होण्यासाठी उपाययोजना -

(1) शिक्षणाच्या व्यावसायिकरणाने मुल्यमाप
मुलाखत आधारीत न ठेवता. लक्ष्यमापिक
कारण व गुणवत्तेपर आधारीत असावे.

(2) व्यावसायिक शिक्षण देणाना व्यावसायिक
वित्तोपारत नैतिक मुल्य व संस्कार
करणान्या एखाद्या विषयाच्या समावेश
संबंधित शिक्षणात करावा.

(3) शिक्षणात व्यावसायिकरणान्या संशोधनासाठी
विशेष शिल्लकनी व अनुदानाची योजना
कळव संघीयित होणातील संशोधनाची
संबंधात्मक व गुणात्मक वाढ करावी.

(4) व्यावसायिक शिक्षण देणान्या विषयाच्या
व्यावसायिक संकारात्मक प्रतीकाने लक्षात

करणे प्रामाणिकता शारीरिक श्रम यांपेक्षा
शारीर्यता निर्गम्य करणे.

७) शार्वजनीक क्षेत्र प्रत्येकाबान्च नोकरी नाही
हेकू शकता. त्यामुळे शिक्षणाबन्च व्यावसायि-
करणातून स्वयंरोजगार निर्मितीवर भर
दयावा.

८) व्यावसायिक प्रशिक्षण घेतल्यानंतर त्यांना
निरंतर शिक्षणाची व्यावस्था करणे गरजेचे
आहे.

९) शार्वजनीक क्षेत्र प्रत्येकाबान्च नोकरी नाही
हेकू शकता. त्यामुळे शिक्षणाबन्च व्यावसायि-
करणातून स्वयंरोजगार निर्मितीवर
भर दयावा.

12

प्र. ४. महाराष्ट्र राज्यातील शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा लिहा.

→ महाराष्ट्र राज्याच्या मंत्रिमंडळामध्ये शिक्षणाच्या अखुण त्यासाठी एक डिव्हिजन्ट वर्गाचा शिक्षणमंत्री हा राज्यमंत्री असतो हे राज्यातील शिक्षणालागतचे धोरण आखण्याचे काम करतात.

त्यांचे शिक्षणमंत्र्यांना साहाय्य करण्यासाठी सल्लित व अप्पर सल्लित इत्यादी अधिकारी असतात. शिक्षणाची संगणकीकरणे करवण्याचे काम शिक्षण संचालक करतो.

महाराष्ट्र राज्य विभागातून मोठे कामकाजाने मुद्रासनाच्या इल्लेहे, कुलई, पुणे, नागपूर, अलिगाबाद, कोल्हापूर, नाशिक व भामरावती व विभाग पाडले असून त्या प्रत्येक विभागावर उपशिक्षण संचालकांची नेमणूक केली आहे.

महाराष्ट्र राज्य शिक्षण संचालनाचे कार्यालय पुणे येथे आहे. शिक्षण संचालक हे संचालनालय विभागाचे

प्रमुख अधिकारी आहेत. त्यांच्याकडे सामुख्यान जालिये, शिक्षणाची जलालदारी आहे.

महाराष्ट्र राज्य शिक्षण खात्यातील तांत्रिक शिक्षण, कला, खेड व युवक कल्याण, संगीत इ. विभागासाठी विभाग

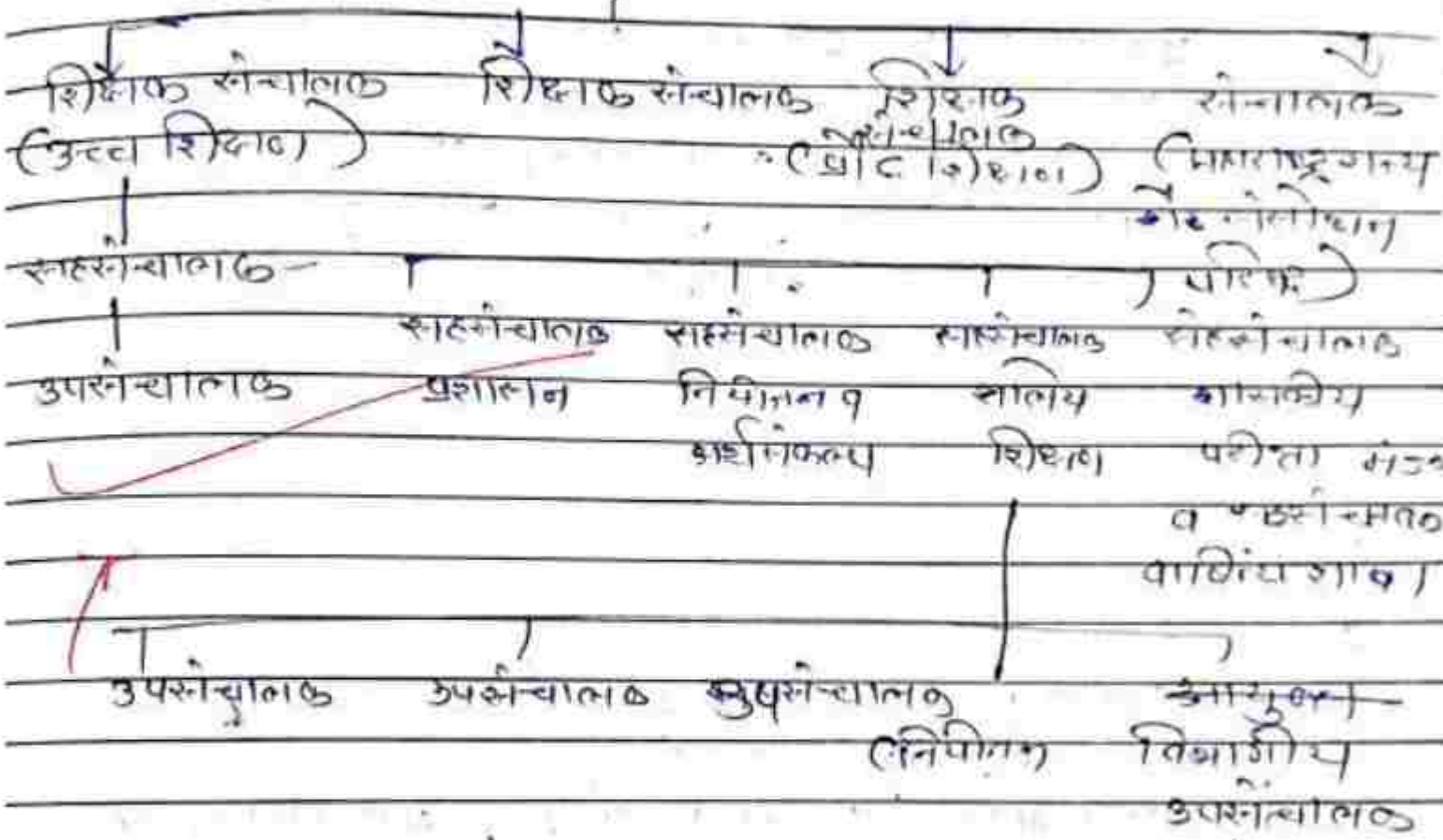
प्रमुख म्हणून स्वतंत्र संचालकांची नेमणूक करण्यात आलेली आहे.

महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक प्रशासनाच्या आराखडा

शिक्षणमंत्री

शिक्षण सचिव

1	2	3	4	5	6	7
कु.	उ	ग।	ग।	उ	ग।	ग।
१	०।	०।	२	३	३	३
५		५	३।	५	७	२।
		२	७।	२		१
			५			(१।)

- ० शिक्षक संशोधनकारी आहे।
 (विद्यार्थी कार्य खात्याच्या) कारभारावर
 सर्वोत्तमतेने वेळोवेळी बदलण्याची गरजानेही शिक्षक
 संशोधनकारी आहे।
- १) लक्ष्यित संशोधक व उपशिक्षक संशोधन
 यंत्रणेला साहाय्य करीत असतात।
 प्रशासनाच्या इतरही मंडळांवर राज्याचे कुल
 पुणे, नागपूर, अहमदाबाद, कोल्हापूर, नाशिक
 व अजमेर येथील कार्य शास्त्र शैक्षणिक विभाग
 यंत्रणेने आहेत। अशाच भागावर उपशिक्षक
 संशोधनकारी नेमणूक केली जाते।

10

वि. पु.

अ)

- 1) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण
 मंडळाची कार्ये कोणती?
- १) राज्य मंडळ हे प्रत्येक ठरवून माध्यमिक व
 उच्च माध्यमिक शिक्षणाच्या बाबतीत
 शासनाला सल्ला देते।
- २) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळांतील
 अध्यापक वर्ग, जमात, फर्निचर, साधन-
 सागरी, प्रयोगशाळा इ. बाबतीत कायदेशर
 सेवे देणे निर्दिष्ट करणे।
- ३) शाळांमधील परीक्षेसंबंधी नियम व अटी
 निर्दिष्ट करणे।
- ४) खर्चाच्या वार्षिक अंदाजपत्रकासुद्धा माध्यमांद्वारे
 शासनाला मंजुरीसाठी पाठवणे।
- ५) प्राथमिक, माध्यमिक व विद्यापीठीय उच्च
 स्तराच्या स्तरावर शिक्षकांना एकत्रितपणे

3/3/2022

आवाजगायी गीतना तयार करणे.

ब) इशाना हवी ते 12 वीच्या परीक्षा आवाजगायी तयार करणे. मुख्यशिक्षक आनीत प्रमाणपत्र परीक्षा होण्याची तयारी करणे. पाठ्यापुरतक तयारी आवाजगायी मार्गदर्शनात्मक निर्मिती करणे.

अ) पुढाची वर्ग व्यवस्थापनाची तैने कोलाची हो लिला.

1) बैठक व्यवस्था - वर्गमध्ये बैठक व्यवस्था ते होरी इमंकांनुसार आवाजी त्यामुळे करणे. तर व वेळार विद्यार्थी लक्षात येतात. तयारी बैठक व्यवस्था म्हणजे एक हे विद्यार्थीना, आवाजासाठी लक्षात याव त्याच वर्गात आवाज निर्माण होणारी बैठक व्यवस्था नसावी.

2) होरी - होरी इमंकांनुसार अपतयारी होरी अपतयारी वेळ लागत नाही.

3) वर्गात प्रवेश व वर्गाबाहेर पडण्याची व्यवस्था - वर्गात प्रवेशासाठी व आवाजासाठी पुरेसा मोठे प्रवेशद्वार असणे आवश्यक विद्यार्थीना जाता येता आवाज होणार नाही.

4) साहित्याची वाटप हाताळणी व रीक्षण - वर्गमध्ये वसा, वाटप, पुस्तक वाटप, वांछित प्रत्येकाने साहित्य वाटप आवाजगायी गाणी, लक्षात निर्माण केल्यावर वाटपामध्ये गाणे होत नाही.

६) कलाकान्ता वपरीत -
कलाकान्ता वापर करुणा विद्यार्थी
देवादिनी विद्यालय अन्तर्गत ए० ए० ए०
शिरका वास्तव्य करार.

७) प्रयोगशाळा - साहित्याची दखलदारी १
उत्तरीत.

८) जास्त विद्यार्थी संख्या - अस्तित्वात वर्गान्त
समस्या ~~समस्या~~ -

१) अद्यापत क्विथक समस्या - वर्गात विद्यार्थी
संख्या अधिक असताना शिक्षकांना
अधिक विद्यार्थी संख्या निर्णयाने
उत्तरा घेता नाहीत. आणि त्यांचा परिणाम
अद्यापतावर होतो.

२) वेळक समस्या -

आता आपण ग्रामीण व शहरी
आगात वास्तव्य करीत असता. त्यांचे
विद्यार्थी वसलेले आहेत.

३) वैयक्तिक लक्ष्यसमस्या -

शिक्षकांना अद्यापत करत
असताना अधिक विद्यार्थी संख्या असल्यामुळे
वैयक्तिक लक्ष्य पुरविताना वेळ नाही.

९

४) अक्षय्य उपक्रम समस्या

वृत्तीय वादलात बोधने
विविध शाळेस उपक्रम, शैक्षणिक उपक्रम,
संशोधन यत्न नाही.

प्र. 3
क)

→ आदर्श मुख्यास्थापकोंच्या तात्त्विक निर्णय क्षमता असणे

- ① मुख्यास्थापकांमध्ये तात्त्विक निर्णयक्षमता असावी.
- ② निर्णयप्रक्रियेत वागिशीलता असावी
- ③ मुख्यास्थापकांना सामान्य व विद्यार्थी यांच्या संसर्गवंच राखावा.
- ④ अनुभवी कर्मचारी, अभ्युपेक्षक व शिक्षक, तसे अशा व्यक्तींनाच मुख्यास्थापक पद जमवणे करावी
- ⑤ मुख्यास्थापकांमध्ये संस्कार्य प्रवृत्ती असावी.
- ⑥ पूर्वअह्दुलित नसावा.
- ⑦ आदर्श वर्तन असावे.
- ⑧ अंतर्गत राजकारणांपासून अस्मित्य भागितला असावा.
- ⑨ सामन्वयमान्ते शुभिका राबविली पाहिजे
- ⑩ संस्था व शिक्षक यांच्यातील दुवा म्हणून कार्य पार पाडणाऱ्या असावा.

Sant Dnyaneshwar B.Ed College

Bhanshiware, Tal- Newasa, Dist- Ahmednagar

Mentor-Mentee Scheme

Counseling Form

Name of the Mentor: Prof Tanpure A.R Academic Year: 2020-21 (7)

Name of Mentee: 1. Bhagwat Yogesh Mohan 2. Narabhat Sunita

3. _____

4. Dattatray

5. _____

6. _____

Nature of Problem: Difficulties faced while writing English practical.

Details of Counseling:

Difficulties faced in story writing first setting and plotting. Characterization should be done in it. Then progressive in themes. Then organization of story content. Then style and language. Then clarity and correctness. Then educational / implicit.

Signature of Mentee:

1. Bhagwad Yogesh Mohan
2. Narabhat Sunita Dattatray
3. _____
4. _____
5. _____

Tanpure
Signature of Mentor

[Signature]
PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B.Ed. College
Bhanshiware Tal. Newasa,
Dist. Ahmednagar

Sant Dnyaneshwar B.Ed College

Bhanshiware, Tal. Newasa, Dist. Ahmednagar

Mentor-Mentee Scheme

Counseling Form

Name of the Mentor: Prof Salve. A-S. Academic Year: 2020-22 (II)

Name of Mentee: 1. Sable Anil Prithviraj @ Pawar Shubham Sanjay

3. _____ 4. _____
5. _____ 6. _____

Nature of Problem: Difficulty in writing a practical of Disaster Management.

Details of Counseling: Report on availability of resources for disaster management. The practical introduction, objectives, plan for disaster management, Nature of the tool, physical resources, Human resources, their plan and Execution or mock drill conclusions and recommendations, educational implications.

Signature of Mentee:

- 1. Sable Anil Prithviraj @ Anil
2. Pawar Shubham Sanjay
3.
4.
5.

Signature of Mentor

PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B.Ed. College
Bhanshiware Tal. Newasa,
Dist. Ahmednagar

Sant Dnyaneshwar B.Ed College

Bhanashiware, Tal- Newasa, Dist- Ahmednagar

Mentor-Mentee Scheme

Counseling Form

Name of the Mentor: Prof Bhoirkar-M-E Academic Year: II year
2020-21

Name of Mentee: 1. Satre Sachin Babasaheb 2. Vighe Amol Sudhir
3. Lahange Bhausaheb Dada 4. _____
5. _____ 6. _____

Nature of Problem: Difficulty in writing practical of School management

Details of Counseling:

while writing the practical of School Management first select the school. After that the physical facilities and human facilities of that school should be studied. Physical facilities include school building, play ground, classrooms, drinking water, system, toilet, library, laboratory, computer room, staff room, etc.

Signature of Mentee:

1. Satre Sachin Babasaheb
2. Vighe Amol Sudhir
3. Lahange Bhausaheb Dada
4. _____
5. _____

[Signature]
Signature of Mentor

Sant Dnyaneshwar B.Ed College

Bhanashiwre, Tal- Newasa, Dist- Ahmednagar

Mentor-Mentee Scheme

Counseling Form

Name of the Mentor: Prof Bloide M.E. Academic Year: 1st year
2020/21

Name of Mentee: 1. Gavhane A. G. 2. Todmal Dhananjay Balu Sahib
3. _____ 4. _____
5. _____ 6. _____

Nature of Problem: Difficulties faced by students in creating self-instructional projects.

Details of Counseling:

Advanced pedagogy and development of I.C.T. choosing elements while preparing practicals in advanced pedagogy and applications of I.C.T. It considers the knowledge that students get in teaching after teaching before teaching is considered.

Signature of Mentee:

1. Gavhane A.G.
2. Todmal Dhananjay Balu Sahib
3. _____
4. _____
5. _____

Gavhane A.G.

Signature of Mentor

[Signature]

[Signature]
PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B.Ed. College
Bhanashiwre Tal. Newasa,
Dist. Ahmednagar

Sant Dnyaneshwar B.Ed College

Bhamburda, Tal. Newasa, Dist. Ahmednagar

Mentor-Mentee Scheme

Counseling Form

Name of the Mentor: Prof. Blalke M.E Academic Year: 1st Year 2020-21

- Name of Mentee:
1. Tarade Smita Sunil
  2. Najan Tubhar Rajaram
  3. _____
  4. _____
  5. _____
  6. _____

Nature of Problem: Difficulties in taking Bridge lessons

Details of Counseling:

At least four of the six skills must be included in the lessons while taking Bridge lessons. Introduction, Explanation, Black board writing & question skills. These skills must come in it. Bridge lesson should be completed in fifteen to twenty minutes. Teaching aids should be used for this lesson.

Signature of Mentee:

1. Tarade Smita Sunil
2. Najan Tubhar Rajaram
3. _____
4. _____
5. _____

[Signature]
Signature of Mentor

[Signature]
PRINCIPAL
Sant Dnyaneshwar B.Ed. College
Bhamburda Tal. Newasa,
Dist. Ahmednagar

Sant Dnyaneshwar B.Ed College

Bhanashiware, Tal- Newasa, Dist- Ahmednagar

Mentor-Mentee Scheme

Counseling Form

Name of the Mentor: Prof. Ganbane C.N. Academic Year: 2021-22.

Name of Mentee: 1. Dahatonde N.G. 2. Dhakane B.G.
3. Muntode P.J. 4. Antre R.B.
5. _____ 6. _____

Nature of Problem: Regarding how to write projects and assignments.

Details of Counseling:

Mentor resolved the problem by arranging academic counselling on project report writing. She guided and supported the student about the problem and resolved all doubts regarding the project writing and assignments.

Signature of Mentee:

1. Dahatonde N.G.
2. Dhakane B.G.
- 3.
4. Muntode P.J.
5. Antre R.B.

N.G.
B.G.
P.J.
R.B.

[Signature]
Signature of Mentor

Sant Dnyaneshwar B.Ed College

Bhanashiware, Tal- Newasa, Dist- Ahmednagar

Mentor-Mentee Scheme

Counseling Form

Name of the Mentor: Prof. Sabre A.S. Academic Year: 2021-22

Name of Mentee: 1. Narode Vishal D. 2. Khadake Gaurav V.
3. Pawar Parthi Chheta 4. Pansare Nayan B.
5. Sabale Prithi Prathivij 6. Nangan Shital V.

Nature of Problem: Problems regarding handwriting and time management in Internal Examinations

Details of Counseling:

Student must complete all assignments within a period. Mentor ask to write regularly study notes to overcome the problem. Apart from student should practice for solving previous question papers within the period.

Signature of Mentee:

1. Narode Vishal - [Signature]
2. Khadake - [Signature]
3. Pawar A.C. - [Signature]
4. Pansare N.C. - [Signature]
5. Sabale A.P. - [Signature]

[Signature]
Signature of Mentor

